

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Viktor Borš

**Európska politika britského premiéra Davida
Cameron**

Bakalárska diplomová práca

Vedúci bakalárskej diplomovej práce: Mgr. Markéta Šústková Ph.D.

OLMOUC 2015

Prehlasujem, že som túto bakalársku diplomovú prácu vypracoval samostatne na základe uvedených prameňov a literatúry.

V Olomouci dňa

Na tomto mieste by som chcel poďakovať všetkým, ktorí mi s bakalárskou diplomovou prácou pomáhali. Veľké poďakovanie patrí vedúcej tejto práce pani Mgr. Markéte Šústkovej Ph.D. za všetky pripomienky a nápomocné rady.

Viktor Borš

Obsah

Zoznam skratiek	6
Úvod	7
1. Špecifické postoje Veľkej Británie k európskej integrácii a zdroje britského euroskepticizmu	11
1. 1. Koncept euroskepticizmu	11
1. 2. Koncept britskej suverenity	13
1. 3. Vnímanie britskej identity	14
1. 4. Charakter stranického systému	16
1. 5. Postoj politických elít k Európe a jej integrácii.	17
1. 6. Postoj tradičných médií k európskej integrácii	20
1. 6. 1. Charakter tradičných médií vo Veľkej Británii	20
1. 6. 2. Vývoj postoja tradičných médií k európskej integrácii	22
2. Premeny európskej politiky Konzervatívnej strany	24
2. 1. Obdobie 1990 – 1997	24
2. 1. 1. Hľadanie nového stranického lídra a snaha o udržanie straníckej jednoty	24
2. 1. 2. Postoj k Maastrichtskej zmluve	26
2. 1. 3. Black Wednesday- odchod libry z Európskeho mechanizmu výmenných kurzov	27
2. 1. 4. Ratifikácia Maastrichtskej zmluvy v Britskom Parlamente	28
2. 2. Obdobie 1997 - 2001	29
2. 2. 1. Ideové zmeny smerujúce k prevládaniu euroskepticizmu v európskej politike	29
2. 2. 2. Postoj k Amsterdamskej zmluve	30
2. 2. 3. Voľby do Európskeho parlamentu v roku 1999	31
2. 2. 4. Otázka vstupu Veľkej Británie do HMÚ	32
2. 3. Obdobie 2001–2005	32
2. 3. 1 Vnútrostranícke problémy – hľadanie nového stranického predsedu	32
2. 3. 3. Európska politika nového predsedu	34
2. 3. 4. Pokusy o ozajstnú reformu strany – výmena stranického lídra	35

2. 3. 4. Nová idea európskej politiky.....	35
3. Európska politika Davida Camerona a jej určujúce faktory	38
3. 1. Postoje Davida Camerona v rámci Konzervatívnej strany.....	38
3. 1. 1. Využitá príležitosť.....	38
3. 1. 2. Zahranične – obranná dimenzia	40
3. 1. 3. Politická dimenzia	41
3. 1. 4. Ekonomická dimenzia- riešenie ekonomickej krízy	42
3. 2. Vlastná európska politika Davida Camerona	43
3. 2. 1. Zahranično-obranná dimenzia.....	43
3. 2. 2. Politická dimenzia	45
3. 2. 3. Ekonomická dimenzia	48
Záver.....	50
Literatúra	54
Abstrakt	70
Abstract	71

Zoznam skratiek

EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
EÚ	Európska únia
HMÚ	Hospodárska a menová únia
NATO	Organizácia severoatlantickej zmluvy
EBOP	Európska bezpečnostná a obranná politika
ECU	Európska menová jednotka
UKIP	Strana nezávislosti Spojeného kráľovstva
ERM	Exchange rate mechanism (Európsky mechanizmus výmenných kurzov)
OSN	Organizácia spojených národov
EP	Európsky parlament
EUROFOR	Európska rýchla operačná jednotka

Úvod

Predmetom tejto bakalárskej diplomovej práce je európska politika britského premiéra Davida Camerona. Súčasný predseda britskej vlády David Cameron je prvým predsedom Konzervatívnej strany, ktorý sa stal premiérom po 13 rokoch Konzervatívcov v opozícii. Mnoho autorov ho vykresľuje ako reformátora, ako nádej Konzervatívnej strany, ktorej sa počas dlhého obdobia v opozícii vyčítalo najmä prílišné zaoberanie sa ekonomickými otázkami (ako udržanie stabilných verejných financií a minimálne výdavky) a prílišné akcentovanie európskych tém. Na domácej scéne bol D. Cameron zobrazovaný ako reformátor, ktorý k tradičnej ekonomickej politike Konzervatívnej strany pridal sociálny rozmer a to v zmysle posilnenia spoločenských komunit a jednotlivcov spoločnosti. Môžeme len predpokladať, či podobný reformátorský postoj zavedie aj na európskej scéne.

Primárnym cieľom tejto práce je analýza európskej politiky D. Camerona a zistenie či má ucelený koncept európskej integrácie, ktorý sa snaží presadzovať, alebo je jeho európska politika výsledkom rozhodnutí vyplývajúcich z aktuálneho diania na európskej scéne či vyjednávania a manévrovania v Konzervatívnej strane. Sekundárnym cieľom je zistiť či D. Cameron pridal nejaký nový prvok, alebo len pokračuje v štýle politiky svojich straníckych predchodcov. Práca odpovedá na výskumnú otázku: *Aký charakter má európska politika Davida Camerona a aké sú jej určujúce faktory?* Táto bakalárska práca je jedno- prípadová štúdia opierajúca sa o výskumnú metódu analýzy a deskripcie. Deskripcia prevláda v prvej a druhej kapitole, pričom v prvej kapitole slúži na popísanie zdrojov britského euroskepticizmu a v druhej na popísanie vývoja európskej politiky Konzervatívnej strany po odchode Margaret Thatcherovej z pozície predsedu strany. Analýza vo výraznejšej miere dopĺňa deskripciu v tretej kapitole, ktorá sa venuje samotnej európskej politike Davida Camerona. Celá práca je časovo ohraničená volebným obdobím D. Camerona 2010–2015, s malými presahmi do obdobia, pred jeho volebným obdobím, keď bol ešte lídrom opozície.

Práca je rozdelená do troch kapitol. V prvej kapitole je cieľom ukázať špecifické britské postoje k európskej integrácii a zdroje britského euroskepticizmu, ktoré neskôr pomáhajú zdokumentovať aktuálny britský postoj k európskej integrácii. Autor vidí špecifické postoje najmä vo vnímaní britskej suverenity, národnej identity, v charaktere straníckeho systému, v premenách postoja britských politických elít k európskej integrácii a v postoji tradičných médií. Táto kapitola je tiež doplnená o vysvetlenie pojmu euroskepticizmu, čo slúži predovšetkým k pochopeniu tohto pojmu, keďže sa tento termín objavuje v celej práci.

Cieľom druhej kapitoly je popísať vývoj Konzervatívnej strany a problémy, ktorým čelila kvôli európskej politike. Kapitola je tiež doplnená o postoje jednotlivých predsedov Konzervatívnej strany k európskej politike v opozičnom období a tiež poukazuje na nejednotnosť Konzervatívnej strany v európskej politike. Autor demonštruje tieto postoje na aktuálnych výzvach, ktorým členské štáty čelili v európskej integrácii 90. rokoch 20. stor. a na začiatku 21. stor., ako formovanie ekonomickej a monetárnej únie, prijímanie reformných zmlúv: Maastrichtská, Amsterdamská a Ústavná zmluva. Všíma si najmä postoje straníckych predsedov, ktorých tieňové kabinetové predstavovali reálnu alternatívu vládnym postojom. Táto kapitola tiež slúži na to, aby sme vedeli, z akého straníckeho prostredia prišiel D. Cameron.

Cieľom poslednej tretej kapitoly je samotná analýza európskej politiky D. Camerona. Táto kapitola je tiež rozdelená na dve podkapitoly, pričom prvá podkapitola sa snaží vysvetliť pozíciu D. Camerona v strane a druhá ukazuje jeho samotnú európsku politiku. Autor pri hodnotení jeho európskej politiky vybral udalosti, v ktorých bol najviac viditeľný počas svojho premiérskeho funkčného obdobia 2010–2015: postoj k Lisabonskej zmluve, kríza eurozóny, formovanie novej frakcie v Európskom parlamente, vojenský konflikt v Líbyi.

Samotným dôvodom k písaniu bakalárskej diplomovej práce na tému európskej politiky Davida Camerona bola aktuálnosť danej témy v kontexte súčasných špekulácií o odchode Veľkej Británie z Európskej únie. Samotným podnetom bol prejav, ktorý predniesol David Cameron v januári v roku 2013. V tomto prejave David Cameron hodnotí veľmi pozitívne vývoj európskej integrácie v povojnovom období. Vyzdvihuje najmä dosiahnutie vytvorenia jednotného trhu – štyroch slobod: pohybu tovarov, služieb, pracovnej sily a kapitálu. No na druhej strane kritizuje aktuálne smerovanie európskej integrácie, jej prehlbovanie a nedostatočné odôvodnenie týchto zmien u občanov národných štátov. Veľmi kriticky vníma pravidelné obmeny európskych zmlúv, ktoré zakaždým navrhovali výrazne zmeny a presúvali kompetencie od národných štátov na nadnárodné inštitúcie v Bruseli. Na pozadí ekonomickej krízy navrhuje, aby nasledujúca zmena európskych zmlúv priniesla flexibilitu, možnosť členských štátov určiť, v ktorých politikách sa chcú integrovať a v ktorých naopak nie. Na záver prejavu predstaví svoj cieľ vytvoriť nové podmienky členstva v Európskej únii pre Veľkú Britániu.

Ak by sme mali zhodnotiť doterajší výskum európskej politiky D. Camerona, tak pravdepodobne veľmi ťažko nájdeme prácu hodnotiacu jeho celkovú európsku politiku. Existujú však štúdie zaoberajúce sa jeho domácou politikou napr. od Simona Griffithsa *What was Progressive in Progressive Conservatism?* alebo od Alana Finlaysona *Making sense of*

David Cameron. Ak aj tieto štúdie obsahujú zmienku o jeho európskej politike, tak je to veľmi okrajovo s dôrazom na porovnanie jeho európskej politiky so straníckymi predchodcami. Potom by sme mohli nájsť štúdie analyzujúce jednu partikulárnu časť jeho európskej politiky napr. ekonomickú dimenziu, tu máme napr. od Johu Jokela *David Cameron's European Policy Britain Sidelined by Euroscepticism and the Economic Crisis*.

Autor vychádza z primárnych aj sekundárnych zdrojov, pričom sekundárne zdroje dominujú v prvej a druhej kapitole a primárne vo väčšej miere v tretej kapitole. Monografia Chrisa Gifforda *The Making of Eurosceptic Britain: Identity and Economy in a Post-Imperial State* popisuje korene súčasného britského euroskepticizmu v detailnej analýze historických udalostí súvisiacich s európskou integráciou a správaním sa vtedajších britských politických elít. Výhodou tohto spôsobu je zasadenie euroskepticizmu do historického konceptu a umožňuje to práve nájsť tie skutočnosti v historickom vývoji, ktoré prispeli k špecifikám britského euroskepticizmu. Anthony Forster vo svojej monografii *Euroscepticism in Contemporary British Politics* už sleduje úzko definované historické obdobia, ako napr. boj proti menovej únii, na ktorých analyzuje postoje Veľkej Británie. Táto monografia je doplnená aj o teoretickú časť venovanú euroskepticizmu, ktorá pomohla tejto práci pri vysvetlení euroskepticizmu. Časovú líniu a interpretovanie historických udalostí využíva aj Tim Bale vo svojej monografii *The Conservative Party From Thatcher to Cameron*. Táto monografia je prínosná najmä pri zachytení vývoja politiky Konzervatívnej strany a jej straníckych predsedov. Autorov štýl písania pôsobí dosť neprehľadne, a preto je nevyhnutné čítať túto monografiu veľmi pozorne. Pre potreby tejto práce boli prínosné najmä pasáže venujúce sa voľbám predsedu Konzervatívnej strany, ktoré ukázali rozdelenie Konzervatívnej strany kvôli európskej politike. Tim Bale v odbornom článku *Between a Soft and a Hard Place? The Conservative Party, Valence Politics and the Need for a New Eurorealism* tiež popisuje rozdelenie Konzervatívnej strany, plus určitú rezistenciu starých členov pred reformou strany. Ukazuje na opozičnom období Konzervatívnej strany v 1997–2006, to kde Konzervatívna strana stála. Či mala bližšie viac k euroskepticizmu alebo k pragmatickému postoju. Odborné články Olivera Daddowa *Euroscepticism and the Culture of the Discipline of History* a *The UK Media and Europe: from Permissive Consensus to Destructive Disent* výraznou mierou pomohli autorovi pochopiť prečo sú tradičné médiá vo Veľkej Británii euroskeptické. Veľkým prínosom je aj určitý vývoj postoja tradičných médií, ktorý Daddow ponúkol. V ňom poukazuje na to, že euroskepticizmu sa do tradičných médií dostáva až v 90. rokoch 20. stor. Chris Gifford vo svojom článku *The UK and the European Union: Dimensions of Sovereignty and the problem of Eurosceptic Britishness* sa zaoberá formami

britskej suverenity, čo pomohlo jednak autorovi pochopiť tieto formy suverenity a uvedomiť si, že to ako je vnímaná britská suverenita je pravdepodobne jedným z hlavných zdrojov euroskepticizmu Veľkej Británie. Odborné články od Simona Griffithsa *The retreat of the state* a *What was Progressive in Progressive Conservatism* obsahujú analýzu domácej politiky D. Camerona s určitými presahmi do európskej politiky. Komparáciou politiky D. Camerona so svojimi predchodcami objasnili tieto články rozdiely medzi nimi a tým poukázali na dôvody prečo ho nakoniec Konzervatívna strana vybrala za predsedu strany. Európskou politikou D. Camerona sa zaoberal Juha Jokela vo svojom odbornom článku *David Cameron's European policy*, v ktorom autor reflektuje jeho politiku na pozadí ekonomickej krízy a vnútrostraníckeho tlaku zo strany euroskeptického krídla. Veľkým prínosom pre túto prácu bola hlavne aktuálnosť tohto odborného článku a autorovo zameranie sa na konkrétne kroky D. Camerona v európskej politike. Primárnymi zdrojmi sú väčšinou prejavy či už D. Camerona alebo jeho predchodcov. Celkový obraz európskej politiky D. Camerona dopĺňujú články s novín napr. z *Guardianu* alebo z *Telegraphu*.

1. Špecifické postoje Veľkej Británie k európskej integrácii a zdroje britského euroskepticizmu

Táto kapitola sa zaoberá postojmi Veľkej Británie k európskej integrácii a zdrojmi britského euroskepticizmu. Cieľom tejto kapitoly je pomenovať a popísať zdroje britského euroskepticizmu, ktoré nám pomáhajú pri analýze britského postoja voči Európskej únii. Autor považuje za hlavné zdroje euroskepticizmu koncept britskej suverenity, vnímanie národnej identity, charakter stranického systému, postoj politických elít k európskej integrácii a postoj tradičných médií.

1. 1. Koncept euroskepticizmu

Termínom euroskepticizmus označujeme všetko, čo nesúhlasí s prehlbovaním integrácie a politikou Európskej únie. Termín euroskepticizmus začali prví používať redaktori novín na počiatku 90. rokov 20. stor., keď sa ratifikovala Maastrichtská zmluva a objavila sa vlna opozície voči tejto zmluve medzi členmi Európskych spoločenstiev. Chris Gifford definoval euroskepticizmus ako „*populistické rozčarovanie s Európskym projektom*“, pričom nárast popularity euroskeptických postojov podľa neho nadobudol na intenzite v období ratifikácie Maastrichtskej zmluvy. (Gifford in Daddow 2012: 1220). Ratifikácia Maastrichtskej zmluvy pridala k euroskepticizmu, ktorý bol hlavne proti trhovej integrácii, rozmer obrany národnej identity a suverenity. Postupne sa stal euroskepticizmus súčasťou skoro každého členského štátu. K šíreniu a udomácneniu euroskepticizmu pomáhajú rôzne nestraničné skupiny a think-tanky, ktoré pôsobia skoro v každom členskom štáte EÚ. Nemalú rolu hrajú i médiá, ktoré šíria euroskeptické postoje a mobilizujú občanov proti EÚ (Hooghe, Marks 2007: 123).

Fenomén euroskepticizmu je starší a euroskeptické postoje štátov sa objavujú už po konci Druhej svetovej vojny. Podľa viacerých autorov súvisia euroskeptické postoje členských štátov EÚ práve s ich národnou históriou a vývojom ich politického systému (Forster 2002; Gifford 2008; Taggart, Szczerbiak 2013; Usherwood, Startin 2013). Na základe analýzy historických udalostí a skutočností každého európskeho štátu vieme nájsť špecifické príčiny ich euroskeptického postoja. Tento historický pohľad je jedným so spôsobov, ktorý sa dá použiť pri analýze euroskepticizmu. Druhým spôsobom analýzy euroskepticizmu je konceptuálny a metodologický pohľad, ktorý sa sústreďuje na stranický euroskepticizmus. Tento pohľad sa snaží rozdeliť a klasifikovať euroskeptické strany a určiť podľa dlhodobých stranických postojov k európskej integrácii povahu ich euroskepticizmu (Flood 2009: 913)

Základná teória stranického euroskepticizmu je od Paula Taggarta a Alexa Szczerbiaka, ktorá rozdeľuje strany na „*tvrdé*“ a „*mäkké*“ euroskeptické strany, pričom strany *tvrdého* euroskepticizmu sú proti európskej integrácii ako celku a strany *mäkkého* euroskepticizmu sú proti aktuálnemu smerovaniu EÚ, alebo sú nespokojné s nejakou európskou politikou. Na základe tohto konceptu vieme rozdeliť euroskeptické strany na tzv. strany s jediným bodom programu, a to vystúpením z EÚ a opätovným získaním národnej suverenity. Tieto strany sú marginálne v domácom straníckom systéme, no vo voľbách do Európskeho parlamentu získavajú mandáty. Patrí sem napríklad strana UKIP¹ z Veľkej Británie. Potom sú tu strany radikálnej pravice, ktoré k svojej prevažne anti-imigračnej politike pridali aj kritiku EÚ. Patria sem strany ako *Národný Front* z Francúzska alebo *Slobodná strana Rakúska*. Tieto strany už majú silnejšiu politickú silu i na domácej politickej scéne. Ďalšiu skupinu tvoria strany ľavice mimo hlavného prúdu európskej ľavice. Veria, že európska integrácia je riadená kapitalistami, ktorí pozerajú len na svoje výhody z nej plynúce. Patrí sem napríklad nemecká strana *Die Linke*. Tieto tri skupiny strán predstavujú „*tvrdý*“ euroskepticizmus. Štvrtú skupinu tvoria strany „*mäkkého*“ euroskepticizmu. Tieto strany majú vysoký koaličný a vládny potenciál. Patrí sem napríklad britská Konzervatívna strana. Táto štvrtá skupina je najťažšie uchopiteľná, pretože do nej môžeme zaradiť obrovské množstvo strán a aj miera euroskepticizmu môže byť naprieč stranami rôzna. V EÚ totiž neexistuje strana, ktorá by nesúhlasila s nejakou európskou politikou. Obrovským problémom analýzy práve týchto politických strán je, že ich európsky program nie je dostatočne prepracovaný do detailov (Kaniok 2009: 30–33, Taggart, Szczerbiak 2013: 18–19; Taggart, Szczerbiak 2003: 5–6; Usherwood, Startin 2013: 5–6).

Mnohí autori si kladú otázku, čo zapríčiňuje stranický euroskepticizmus. Napríklad Nick Sitter argumentuje strategickou pozíciou strany v straníckom systéme, vychádzajúc z volebného systému štátu, rozdelenia moci v štáte a iných inštitucionálnych znakov členského štátu. Gary Marks et al hovoria, že za pozíciou strany je historický vývoj jej programu a ideológie, pričom títo vychádzajú z konfliktných línií Lipseta a Rokkana. Peter Mair zase hovorí o kríze tradičných parlamentných strán v Európe a nástupe rôznych populistických strán a hnutí, ktoré tradičné politické strany a ich európsku politiku kritizujú a stavajú sa proti EÚ.

---

¹ Strana slobodných Spojeného kráľovstva.

Otázky spojené s EÚ využívajú pri boji o voliča aj v domácich parlamentných voľbách, čím sa tieto otázky dostávajú do politickej diskusie na úrovni národných štátov (Taggart, Szczerbiak 2003: 17).

1. 2. Koncept britskej suverenity

Suverenita štátu je jedným zo základných znakov štátu: zahŕňa v sebe moc štátu slobodne rozhodovať o svojich vnútorných ale aj vonkajších veciach, vplyv, ktorý si štát vybuduje svojimi rozhodnutiami a politikou, a individualizmus, čo znamená, že štát vždy vykonáva svoju politiku individuálne a slobodne. Takto je vnímaná britská suverenita, ktorá je výsledkom dlhodobého konštruovania britského politického systému. Britskú suverenitu možno chápať v troch formách (Gifford 2010: 323). Prvá forma je určitý politický princíp, parlamentná a monarchická suverenita, druhá je suverenita ľudu a za tretiu považujeme ekonomickú suverenitu.

Parlamentná suverenita znamená zvrchovanosť britského parlamentu a britskej vlády. Podľa tradičného konceptu, nič nesmie zaviazať Veľkú Britániu k nejakému záväzku, ak predtým daný záväzok nebol schválený parlamentom. Každý právny predpis, dokonca aj medzinárodná zmluva, musia prejsť celým legislatívnym procesom v britskom parlamente a musia byť schválené ako zákon. Exekutíva má tiež výsostné postavenie: dôležitá je najmä úloha vlády, na ktorej podpore stojí schválenie právneho predpisu. Vďaka jednokolovému väčšinovému volebnému systému získa víťaz volieb dostatočný počet mandátov a silnú legitimitu, aby mohol zostaviť vládu. Víťazná strana zostaví jednofarebnú vládu a o jej väčšinu v parlamente sa opiera premiér so svojou vládou. Do legislatívneho procesu sa predovšetkým dostávajú návrhy vládnych zákonov. Problémom je, že EÚ vydáva rôzne právne úpravy, ktoré sú pre jej členov záväzné, no nemuseli byť schválené v legislatívnom procese národných parlamentov.

Druhou formou národnej suverenity je suverenita ľudu: vláda ľudu je tvorená občanmi určitej politickej komunity, ktorí pravidelne v určitom časovom období volia svojich zástupcov do parlamentu. Vláda, ktorá získa vo voľbách silný mandát, už nepotrebuje pri vykonávaní moci žiadať občanov o rozhodnutie v nejakej otázke v referende: pre Veľkú Britániu je charakteristické, že o politických otázkach sa diskutuje a rozhoduje v parlamente. Inštitút všeobecného referenda vo Veľkej Británii dokonca ani neexistuje. Ak je v parlamente podpora vypísania referenda v nejakej otázke, tak najprv musí byť schválený zákon o referende o konkrétnej otázke, až potom môže dané referendum prebehnúť. Do počiatku 90. rokov 20. stor. sa aj európske otázky rozhodovali na pôde parlamentu, no ďalšia vlna integračných procesov zapríčinila, že euroskeptickí politici začali volať po priamej legitimite

rozhodnutí od občanov. Volanie po suverénnom rozhodnutí občanov bolo prvýkrát výrazne viditeľné pri ratifikácii Maastrichtskej zmluvy a pokračuje aj pri ratifikáciách ďalších zmlúv prehlbujúcich integráciu. (Baker 2001: 277–278; Gifford 2010: 324–328; Gifford 2010: 335–336; Schmidt 2006: 15–18; Wellings 2007: 402–403; Wellings 2010: 490).

Tretou formou národnej suverenity je ekonomická suverenita. Pod ekonomickou suverenitou sa myslí oddelenie verejnej moci od súkromného vlastníctva a trhu, čiže verejná moc zasahuje do mechanizmov trhu v čo najmenšej možnej miere a necháva trhové prostredie samoregulácii. V dôsledku toho Británia zažívala hospodársky rast. Ekonomický liberalizmus, ktorého idey pomohli otvoriť britskú ekonomiku a vytvoriť z Veľkej Británie obchodnú veľmoc, sa stal súčasťou britskej národnej identity. Po výrazných ekonomických reformách v 80. rokoch 20. storočia neprichádzalo do úvahy nasledovať Európsky sociálny model, ktorého súčasťou boli regulácie a intervencie štátu do trhových mechanizmov: každá britská vláda po roku 1990 vždy ochraňovala trhové mechanizmy. Druhá integračná vlna, ktorú plánovala Európska komisia na počiatku 90. rokov 20. storočia, preto priniesla so sebou vážne obavy, že sa naruší konkurencieschopnosť ekonomiky Veľkej Británie. Najväčšie obavy boli z integrácie v sociálnej politike. Britské politické elity sa báli, že prijatie Sociálnej kapitoly Maastrichtskej zmluvy povedie k regulácii trhu a obávali sa straty ekonomických výhod (Gifford 2010: 324–328; Gifford 2010: 335–336).

1. 3. Vnímanie britskej identity

Britská národná identita je umelý koncept, ktorý sa formoval stáročia a súvisí najprv so zjednotením Britských ostrovov pod vládou anglického kráľovstva a potom s vytvorením koloniálnej ríše. Byť Britom znamená rešpektovať suverenitu rozhodnutí jediného londýnskeho parlamentu, v ekonomike presadzovať voľný trh a podporovať svetový obchod a uznávať silnú politickú autoritu štátu s možnosťou ovplyvňovať svetovú politiku. Historický vývoj hrá pri formovaní britskej identity veľmi dôležitú úlohu, ako tvrdí Juan Diez Medrano². Podľa neho práve v historickom vývoji môžeme nájsť tendencie a momenty, ktoré v konečnom dôsledku môžu viesť k tomu, že daná krajina je euroskeptická. (Medrano in Hooghe, Marks 2004: 416). Hodnoty, ktoré vytvárajú britskú imperiálnu identitu, sa stali súčasťou politickej kultúry, následne prispeli k formovaniu euroskeptických postojov. Sir William Wallace³ vo svojej eseji Medzinárodné záležitosti súhlasil s tézou, že historická

---

² Španielsky profesor sociológie, ktorý sa zaoberá európskou integráciou, nacionalizmom a etnickými konfliktami. Medzi jeho publikácie patrí napr. monografia *Framing Europe: Empire, WWII and Attitudes toward European Integration in Germany, Spain, and the United Kingdom*.

³ Profesor medzinárodných vzťahov, politik Liberálnodemokratickej strany. Témami jeho výskumu sú európska integrácia, NATO a britská rola v medzinárodných vzťahoch po Druhej svetovej vojne.

skúsenosť britského impéria vyvoláva všeobecnú antipatiu k akejkoľvek forme integrácie, ohrozujúcej suverenitu a národnú identitu. (Aspinwall 2000: 417; Wellings 2014: 95–97; Wellings, Baxendale 2015: 129–130).

Podľa Marka Wallacea⁴ je dôležité, aby nová identita bola vytvorená z reálnej skutočnosti. Myslí si, že euroskepticizmus brzdí transformáciu britskej imperiálnej identity. Neznamená to ale, že by sa malo zabudnúť na hodnoty imperiálnej identity, len sa ku charakteru identity pridajú aj hodnoty, ktoré predstavujú európske integračné štruktúry. Určitú zmenu identity vidíme s nástupom Konzervatívnej strany do vlády v roku 1979. Svojou politikou dobudovania Jednotného trhu a liberalizácie trhu pridali k britskej identite európsky rozmer. Vnímanie odlišnosti medzi Európou a Veľkou Britániou už nebolo také výrazné (Gifford 2006: 857–858; Wallace in Hooghe, Marks 2004: 120). Niektorí autori poukazujú na to, že národná identita sa používa ako nástroj vtedy, keď dochádza k ohrozeniu národnej suverenity. Už pri založení Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ Veľká Británia zdôrazňovala svoju odlišnosť, pretože sa obávala straty suverenity. (Hooghe, Marks 2004: 121).

Po konci Druhej svetovej vojny a ukončení dekolonizácie sa rozvírili rôzne debaty o význame Európy: Čo vlastne reprezentuje a kto ju reprezentuje? Euroskepticizmus sa už na počiatku európskej integrácie, v dobe podpísania Parížskej zmluvy a následnom založení Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ, stal súčasťou prostriedkov, ktoré používali britskí politici pri diskusiách o budúcnosti Európy. Politici zdôrazňovali odlišnosti v politickom, historickom a ekonomickom vývoji oproti kontinentálnej Európe. V počiatkoch európskej integrácie môžeme euroskepticizmus chápať ako nástroj, ktorý bráni tomu, aby sa z koloniálnej veľmoci so špecifickým vývojom stala len regionálna mocnosť, ktorá by sa podriaďovala nejakým nadnárodným inštitúciám (Forster 2002: 19–22; Gifford 2006: 854–857).

Tým, že došlo k dekolonizácii a Britské impérium sa postupne rozpadlo, potrebovala Veľká Británia nájsť svoje miesto na medzinárodnej scéne, ako hovorí Dean Acheson, „*Veľká Británia stratila impérium, no ešte nenašla svoju rolu.*“ (Acheson in Spiering 2004: 142). Tento citát presne vystihuje situáciu, v ktorej sa Veľká Británia ocitla. Po druhej svetovej vojne narástol počet ekonomických transakcií medzi Veľkou Britániou a európskymi štátmi. Čiže integrácia do európskych štruktúr sa zdala byť prirodzená. Lenže je tu otázka rozdielov medzi imperiálnou identitou, ktorú reprezentuje Veľká Británia a kontinentálnou Európou.

---

⁴ Profesor histórie. Zaoberá sa výskumom Britského impéria, históriou Západnej civilizácie, históriou Spojených štátov.

Politici boli skeptickí voči fungovaniu Veľkej Británie v nadnárodných európskych štruktúrach a to práve kvôli rozdielnym identitám. Napokon predsa prevážil fakt, že pôsobenie v európskych štruktúrach môže znamenať novú rolu pre Veľkú Britániu (Aspinwall 2000: 418–429).

1. 4. Charakter stranického systému

Veľká Británia má bipartijný stranický systém, ktorý je dôsledkom jednokolového väčšinového volebného systému. Krajina je rozdelená na jednomandátové obvody, v ktorých väčšinou medzi sebou bojujú Konzervatívci a Labouristi. Tá strana, ktorá vyhrá v najviac volebných obvodoch, má dostatočný počet mandátov, aby mohla vytvoriť jednofarebnú vládu. V stranickom systéme dominujú dve hlavné politické strany: Konzervatívna a Labouristická. Obe hlavné politické strany bojujú vo voľbách o stredového voliča. Politické strany, ktoré majú vyhranený politický program a vo voľbách sa sústreďujú len na určitú skupinu voličov, sú marginalizované. Hlavné politické strany reprezentujú širokú škálu občanov, čo na pravoľavej škále znamená, že aj voliči s krajnými názormi v niektorých otázkach volia jednu z hlavných strán, pretože sa stotožňujú so svojim kandidátom, ktorý má viac vyhranený názor v niektorých otázkach. Euroskeptici sa práve takýmto spôsobom dostávajú do parlamentu aj ako predstavitelia hlavných strán, ktoré vo voľbách primárne súperia o stredového voliča. Euroskeptici vytvárajú vo vnútri strán rôzne frakcie, čím môžu naštřbovať jednotu vlády. Najviac sa ozývajú pri prijímaní nejakého dôležitého právneho predpisu EÚ alebo revízie zmlúv. Účelovo spomaľujú legislatívny proces rôznymi pripomienkami a návrhmi, snažia sa využiť verejný priestor v parlamente a v médiách, aby kritizovali daný právny predpis alebo novú európsku zmluvu, a tým presvedčiť občanov o nepotrebnosti tejto úpravy. Kontinuálne žiadajú, aby sa v prípadoch závažných politických rozhodnutí, ako je presun právomocí na nadnárodnú úroveň EÚ, konalo referendum, v ktorom rozhodnú občania či zmenu chcú alebo nie (Aspinwall 2000: 430–435; Spiering 2004: 137–138). Problémom môže byť to, že pôsobenie euroskeptických politikov v dvoch hlavných politických stranách závisí od ich počtu, s čím potom súvisí ich sila a efektivita pôsobenia na európsku politiku tej ktorej politickej strany. Ak jedna z hlavných strán tvorí vládu a v parlamente sa opiera o väčšinu, v ktorej sú zastúpení aj euroskeptici, tak to potom sťažuje diskusiu o návrhoch právnych predpisov EÚ. Celá diskusia sa stáva emotívna a so zapojením médií ovplyvňuje občanov a prispieva k euroskeptickým názorom (Gifford 2008: 5–13, 18–32).

1. 5. Postoj politických elít k Európe a jej integrácii.

Britské politické elity boli po druhej svetovej vojne skeptické voči integračným projektom v Európe. Veľká Británia vzišla z vojny ako víťaz a stále bola koloniálnou mocnosťou, a preto sa britská vláda rozhodla udržať spoluprácu s kolóniami a rozširovať spojenectvo so Spojenými štátmi americkými. Pravdepodobne jedným z dôvodov blízkeho spojenectva so Spojenými štátmi bola snaha udržať si vplyv v medzinárodnej politike, keďže po druhej svetovej vojne Veľká Británia stratila svoje veľmocenské postavenie a prvenstvo patrilo práve Spojeným štátom. Politické elity nechceli riskovať účasť v integračných projektoch, o ktorých nemali istotu, že budú úspešné. Keď sa však objavili prvé úspechy Európskeho hospodárskeho spoločenstva v podobe ekonomického napredovania, politické elity začali uvažovať o možnostiach členstva. Ako narastali ekonomické transakcie s európskymi štátmi, prišlo to ako výhoda vstúpiť do Európskeho hospodárskeho spoločenstva. Politické elity však nechceli presunúť suverenitu na nadnárodnú úroveň a tak iniciovali vytvorenie Európskej zóny voľného obchodu. Britským politickým elitám takáto spolupráca vyhovovala najmä pre svoj medzivládny charakter. Proces dekolonizácie, oslabovanie vzťahov so štátmi Commonwealthu a domáce problémy s povojnovou obnovou urýchlili rozhodnutie vládnej elity podať žiadosť o členstvo v Európskom hospodárskom spoločenstve. Žiadosť podal britský premiér Harold Macmillan, ktorý videl v členstve v EHS možnosť ako prinavrátiť Veľkej Británii veľkoleposť a vážnosť v svetovej politike. Tento krok prezentoval Harold Macmillan ako krok k ochrane národných záujmov, a to aj za cenu ochladnutia vzťahov so štátmi Commonwealthu (Aspinwall 2003: 156; Schmidt 2006: 27–28; Spiering 2004: 137–138; Sychra 2001: 26–29; Wellings 2014: 18). Po dlhých prístupových jednaniach a dvoch zamietnutiach žiadosti o členstvo zo strany francúzskeho prezidenta Charlesa de Gaulla sa Veľká Británia stala členom EHS v Januári 1973. Britský premiér Edward Heath, ktorý viedol prístupové rokovania, videl vo vstupe do EHS hlavne ekonomické výhody. Považoval EHS prevažne za medzivládnu organizáciu, kde môže Veľká Británia presadiť svoje záujmy. *„Vstup do EHS nebol súčasťou hlbokej reartikulácie národných záujmov a identít v širšom projekte vytvárajúcom Európsky politický poriadok, ale bol hnaný potrebou udržať hlbšiu predstavu existujúcej národnej jednoty.“* (Gifford 2008: 58) Lenže nie celá Konzervatívna strana videla ekonomické výhody a časť poslancov vládnej väčšiny nepodporovala vstup. Bola to skupina ovplyvnená konzervatívnym politikom Enochom Powellom, ktorý dlhodobo kritizoval vstup do EHS a chcel pokračovať v spolupráci s krajinami Commonwealthu. Táto skupina poslancov, uvedomujúc si oslabenie vzťahov s krajinami Commonwealthu, kritizovala príliš silné francúzsko-nemecké spojenectvo v EHS

a ich politiku, ktorá bola proti otvoreniu trhu. Ak chcel Edvard Heath zaistiť vstup do EHS, tak musel získať podporu od opozičnej Labouristickej strany. To bolo ťažšie, keďže Labouristi ako celok vystupovali proti EHS, pretože danú organizáciu považovali za klub štátov, ktoré hľadajú iba na záujmy kapitalistov. Vďaka podpore skupiny Labouristov okolo Roya Jenkinsa sa podarilo schváliť v parlamente vstup do EHS. Toto viedlo k rozdeleniu tieňového labouristického kabinetu, z ktorého napokon Roy Jenkins rezignoval na pozíciu tieňového ministra financií, čím umožnil to, že tieňový labouristický kabinet schválil referendum s otázkou zotrvania v Európskych spoločenstvách. Tieňový premiér Harold Wilson dal záväzok, že ak v ďalších parlamentných voľbách vyhrajú Labouristi, tak sa bude konať referendum. Po vyhratých parlamentných voľbách v roku 1975 Harold Wilson spustil referendovú kampaň. Argumenty proti členstvu môžeme zhrnúť do jednej vety: „*pokračujúce členstvo v Európskych spoločenstvách by znamenalo koniec Británie ako kompletne samovládneho národa a koniec nášho demokraticky zvoleného parlamentu ako najvyššieho zákonodarného orgánu v Spojenom Kráľovstve*“ (Benn in Gifford 2008: 63). Labouristi chceli prerokovať a zmeniť podmienky vstupnej zmluvy. Prekážal im hlavne vysoký príspevok do spoločného rozpočtu prameniaci z toho, že dovážali rôzne druhy tovarov z krajín Commonwealthu a museli za ne zaplatiť clo. Tieto obchodné väzby v danom okamihu nechceli prerušiť, pretože dané tovary boli vyrobené za nižšiu cenu, čím mala Veľká Británia ekonomickú výhodu oproti iným členom. Podporovatelia zotrvania v Európskych spoločenstvách argumentovali najmä ekonomickými výhodami členstva. Očakávali, že členstvo pomôže vybudovať vojnu zničenú krajinu a oddiali potrebu zrealizovania domácich ekonomických reforiem. Po masívnej referendovej kampani občania rozhodli o zotrvaní v EHS. Aj napriek výsledku v referende labouristická vláda pokračovala v politike bránenia a hájenia národných záujmov a blokovala politiky EHS v doprave, energetickej bezpečnosti a iných sférach (Gifford 2008: 61–64; Sychra 2001: 29–32).

Konzervatívna strana, ktorá vystriedala Labouristov vo vláde v roku 1979 celkovo podporovala európsku integráciu, a to práve kvôli ekonomickým výhodám. Konzervatívna vláda sa na čele s Margaret Thatcherovou pustila do domácich ekonomických reforiem. Keďže konkurencieschopnosť EHS v 80. rokoch 20. stor. klesala, vláda odhodlane podporovala dokončenie jednotného trhu. Viceprezident Európskej komisie Lord Cockfield z Konzervatívnej strany pracoval na bielej knihe *Dokončenie jednotného trhu*, čo znamená, že pre Konzervatívnu vládu bolo prioritou dokončenie jednotného trhu. Týmto chceli zvýšiť konkurencieschopnosť Veľkej Británie a zvýšiť ekonomický rast ako dôsledok zrušenia obchodných bariér medzi členmi EHS a umožniť slobodu pohybu tovarov, služieb, pracovnej

sily a kapitálu. Britská vláda žiadala zmenu spôsobu hlasovania o veciach týkajúcich sa jednotného trhu a podporovala hlasovanie kvalifikovanou väčšinou, aby samo rozhodovanie bolo efektívnejšie (Gifford 2008: 71–74).

Výzvou pre konzervatívnu vládnú elitu bola druhá vlna integrácie z konca 80. rokov, v ktorej Európska komisia navrhovala prehlbovanie integrácie v sociálnej politike, vytvorením menovej únie a dokonca vytvorením politickej únie. Vidíme dosť veľký posun v správaní sa vládnej konzervatívnej politickej elity po prejave Margaret Thatcherovej v meste Bruggy v roku 1988 – od prevládajúceho konsenzu v pozitívnom nazeraní na výhody členstva v EÚ k viac kritickému postojú k navrhovaným zmenám. Jednou z myšlienok jej prejavu bolo, že ak sa štáty rozhodnú spolu spolupracovať v nejakej oblasti, nie je nevyhnutné presúvať právomoci na nadnárodnú úroveň. Narážala pritom na ambiciózne zmeny navrhnuté Európskou Komisiou. Otvorená kritika začala mať populistický až euroskeptický charakter. Vládna elita si uvedomovala výhody jednotného trhu, no odmietali akýkoľvek ďalší posun smerom k Hospodárskej a menovej únii, ako ho navrhovala Európska komisia. Vstupom do Hospodárskej a menovej únie by sa zase musela preniesť časť suverenity na európske inštitúcie, čomu chceli zabrániť. Výhody spojené so žiadnym rizikom z kolísania výmenných kurzov by nevyvážili stratu suverenity v rozhodovaní v monetárnej politike. (Forster 2002: 76; George 1998: 9–10).

Symbolom zmien a prehlbovania integrácie sa stala Maastrichtská zmluva. Maastrichtská zmluva posúvala integráciu hlbšie od jednotného trhu a navrhovala vytvorenie Hospodárskej a menovej únie. Euroskeptické politické elity Konzervatívnej strany začali hľadať legitimitu vládnych rozhodnutí u občanov, a to požadovaním referenda. Argumentovali tým, že sa nedá veriť vládnej moci, narážajúc na Maastrichtskú zmluvu tvrdili, že britským občanom nehovorí pravdu. Euroskeptici sa vracali k hodnotám, ktoré nastavili v 80. rokoch: bojovali za voľný trh a suverénny štát. Pôsobenie pravicového euroskepticizmu zmenilo formu, akou sa debatuje o EÚ. Najmä Konzervatívci začínajú v debate používať rôzne predsudky o Nemecku, ale aj Francúzsku. Čo sa týka Francúzska, tak tam vychádzajú hlavne z historických skúseností. Najviac sa využívajú príklady prvej a druhej svetovej vojny, ale aj iné vojnové konflikty, ktoré narúšali politickú rovnováhu v Európe. Francúzsku sa dáva za vinu, že sa buď nevedelo ubrániť samo v prípade vojnového konfliktu, alebo bolo súčasťou rozpútania takéhoto konfliktu. Dokonca sama M. Thatcherová sa na súkromnom seminári Ministerstva financií v roku 1992 podelila so svojimi obavami pred dobytím Európy Nemcami. Nenarážala na dobytie vojensky, ale na kontrolu ekonomiky v EÚ. (Allen 2005: 122–123; George 2000: 16–21; Gifford 2006: 862–864; Spiering 2004: 141).

Na druhej strane Labouristická strana, ktorá bola od počiatku kritikom členstva Veľkej Británie v Európskych spoločenstvách, prehodnotila svoj odmietavý postoj k integrácii na počiatku 90. rokov 20. stor. Tento obrat súvisí aj so zmenou dlhodobého programu Labouristov a zmenou ideológie strany. Videli v integrácii príležitosť, ktorá môže pomôcť prijať všeobecné právne predpisy ochraňujúce pracovnú silu v členských štátoch EÚ. Tony Blair a Labouristi zrušili opt-out, ktorý platil pre Sociálnu kapitolu Maastrichtskej zmluvy, čím podporili integráciu v sociálnej politike. Uvedomovali si, že v globalizovanom svete 21. storočia nie dobré stáť mimo integračných výziev v EÚ a za každú cenu hájiť národnú suverenitu. Dokonca Tony Blair vyhlásil, že si vie predstaviť Veľkú Britániu ako člena HMÚ. Toto prehlásenie vzbudilo vlnu kritiky, a preto ako skúsený politik členstvo podmienil splnením piatich ekonomických testov. Nechcel totiž riskovať jednak stratu podpory verejnosti, a ani rozpor vo vnútri strany. Nakoniec týchto päť testov nedopadlo v prospech vstupu. Nemožno opomenúť, že v prípade ozajstného záujmu stať sa členom menovej únie by vláda prijala ekonomické opatrenia, ktoré by vstup umožnili. To v tejto situácii nebolo možné, keďže celá diskusia bola plná populistických a euroskeptických vyhlásení. Stratégia Labouristov bola, aby diskusia o ďalších zmenách v EÚ a prípadných revíziách zmlúv bola čo najmenšia. Nechceli, aby sa o európskych témach hovorilo príliš na verejnosti, lebo vedeli, že by sa diskusia nezaobišla bez euroskeptických vyhlásení (Allen 2005: 125; Baker 2001: 279–282; Nugent, Mather 2006: 141–144; Schmidt 2006: 29).

1. 6. Postoj tradičných médií k európskej integrácii

1. 6. 1. Charakter tradičných médií vo Veľkej Británii

Sloboda médií a tlače je neodmysliteľnou súčasťou Veľkej Británie. Noviny môžu nezávisle publikovať, čo chcú a akou formou to chcú publikovať. Celý mediálny systém vo Veľkej Británii je veľmi liberálny. Každé noviny bojujú o svojho čitateľa a musia využiť všetky príležitosti, aby zaujali občanov a predali čo najviac výtlačkov. Musia sa usilovať o to viac, že bojujú s televíziou. Médiá celkovo účelovo využívajú a selektujú historické fakty a vytvárajú rôzne vymyslené príbehy. Európa ako tradičný nepriateľ, ako niečo, čo je odlišné, je stále súčasťou britskej identity. Tento pocit je posilnený aj nevedomosťou a neinformovanosťou bežných britských občanov o európskych záležitostiach. Britská denná tlač vždy útočila na obrovskú byrokraciu v inštitúciách sídliačich v Bruseli. Nemožno im však uprieť, že vnímali pozitívne niektoré výhody spojené s členstvom v Európskych spoločenstvách. Hlavným problémom je, že redakcie novín v Londýne upravujú pozitívne články od novinárov v Bruseli tak, aby kritizovali EÚ. Celý obraz EÚ vo Veľkej Británii je vytváraný cez proces prebiehajúci v redakciách novín, ktorého konečný výsledok je vo veľkej

miere negatívny voči EÚ. Redakcie upravujú články vo veľkej miere podľa toho, aby mali čo najväčší zisk z predaja. V poslednom období práve kritika EÚ predáva. Pre ilustráciu uvádzame niektoré príklady euroskeptických článkov: redaktor Edward Heathcoat Amory z *Daily Mail* napísal, že *Zmluva o ústave pre Európu* povedie k odovzdaniu permanentného kresla Veľkej Británie v Bezpečnostnej rade OSN, pretože si ho vypýta EÚ. Redaktor Irwin Stelzer z *Times* zase strašil stratou libry a nutnosťou vstúpiť do eurozóny. (Daddow 2012: 1224; Grant 2008: 4–6).

Vzniká tzv. „*Murdochov efekt*“. Ten je pomenovaný po mediálnom magnátovi Rupertovi Murdochovi. Autori, ktorí sa zaoberajú analýzou tlače sa zhodujú, že noviny vlastnené Murdochom nie sú kontinuálne v ideológií a v názoroch. Túto tézu by sme mohli aplikovať aj na ostatné noviny na britskom trhu. Podľa nich ukazujú Murdochove noviny podporu Labouristom alebo Konzervatívcom podľa zisku a výhod, ktoré z toho má sám Murdoch. Ide hlavne o biznis a predaj novín. Preto vo *Financial Times* v roku 2002 Murdoch uverejnil článok, kde píše o hrozbe vo forme EÚ. Článok je poňatý tak, aby sa Murdochovi podarilo zakryť jeho komerčné ciele (Andreson 2004: 154–167 Daddow 2006: 319–320); Daddow 2012: 1221; Swatridge 2003: 39–40).

Z „*Murdochovho efektu*“ vyplýva, že na charakter novín má obrovský vplyv ich majiteľ. Lenže schváliť konkrétny článok do vydania musí šéfredaktor, ktorý môže byť názorovo v rozpore s majiteľom. Všeobecne sa stal euroskepticizmus veľkým biznisom. Majitelia novín a šéfredaktori určujú tón, akým spôsobom sa bude písať o nejakej konkrétnej téme týkajúcej sa EÚ. Oni zámerne píše o EÚ takým štýlom, aby vyvolali obrovskú reakciu a diskusiu vo verejnosti a predali čo najviac výtlačkov (Daddow 2012: 1222). Nie všetky noviny uverejňujú rovnako kritické a tvrdé články voči EÚ. Mohli by sme klasifikovať tlač od tvrdých euroskeptických novín až po tie, čo podporujú európsku integráciu. Všetky mali spoločný znak, a to odpor voči federalizácii Európskej únie. *The Daily Mail*, *The Daily Telegraph*, *The Sun* predstavujú tvrdý euroskepticizmus. *The Daily Express*, *The Times*, *Financial Times* sú príklady novín, ktoré sú síce euroskeptické, ale objavujú sa v nich aj články v pozitívnom tóne. *The Guardian*, *The Independent* a *The Daily Mirror* sú proeurópske noviny, no nesúhlasia s federalizáciou EÚ (Swatridge 2003: 40; Spiering 2004: 129–134).

Osobitnú kapitolu v mediálnom priestore tvorí bulvár, ktorý je vo svojich vyjadreniach vždy ešte ostrejší a kritickejší voči EÚ. Hádám najväčšou témou bulváru boli vždy revízie európskych zmlúv. Počnúc Maastrichtskou zmluvou, každá revízia bola chápaná ako existenčná hrozba pre Veľkú Britániu. Bulvární novinári a editori často využívajú mnohé

stereotypy a článok posunú ešte do vyhranenejšej polohy ako klasické noviny. Jednoduchý jazyk, ktorému rozumejú masy, slúži ako nástroj, ktorý dokáže upútať až šokovať. Podľa Paula Taggarta a Aleksa Szczerbiaka je práve euroskeptický jazyk veľmi uvážene vybratý, aby vzbudil reakciu verejnosti. Témami bulváru sú hlavne suverenita, nezávislosť, subsidiarita a hrozba federalizmu. Tieto citlivé témy redaktori a editori spracúvajú spôsobom, z ktorého vznikajú rôzne lži a polopravdy, čo môže manipulovať verejnú mienku (Daddow 2006: 315). V bulvári dominujú hlavne noviny, ktoré vlastní Rupert Murdoch- *The Sun* a *Daily Mail*. Bulvár má obrovskú moc v krajine, jednak hlavná debata ohľadom nejakej európskej otázky sa väčšinou vedie v bulvárných novinách, a tiež najviac občanov číta práve bulvárne noviny. Nemožno opomenúť, že svojimi euroskeptickými postojmi bulvár môže slúžiť ako nástroj podpory pre niektorú politickú stranu. V tomto prípade hlavne pre Konzervatívnu stranu, ktorá je dlhodobo euroskeptická (Daddow 2006: 314; Daddow 2012: 1232).

The Sun a *Daily Mail* sú jedni z najpredávanejších novinových titulov vo Veľkej Británii. Oba sú to bulvárne denníky využívajúce nacionalizmus na podporu euroskepticizmu. Dlhodobo presviedčajú o tom, že akékoľvek posuny v európskej integrácii nie sú záujmami Veľkej Británie, zdôrazňujúc pri tom rozdielny historický vývoj v kontinentálnej Európe a na Britských ostrovoch, rozdielnu kultúru a špeciálne vzťahy so Spojenými štátmi, nadobudnutými po druhej svetovej vojne. Dokonca písali o Francúzsku a Nemecku ako o nedôveryhodných partneroch, ktorí pripravujú plány ako poškodiť Veľkej Británii. Obviňujú ich z riadenia európskych inštitúcií. Pripodobňovali Nemecko k Hitlerovi predstavujúcemu hrozbu pre britskú suverenitu (Andreson 2004: 154–167; Daddow 2006: 319–320).

Určitá kontrola médií by dokázala zabrániť tomu, aby si noviny vymýšľali rôzne polopravdy o EÚ šíрили ich na verejnosti a posilňovali euroskepticizmus. Komisia pre tlačové sťažnosti zastrešuje kontrolu obsahu článkov novín, no je to dobrovoľná komisia, ktorá nemá také silné právomoci, aby donútila noviny písať pravdivejšie o EÚ. Politici by aj chceli prísnejšiu kontrolu tlače a médií celkovo, no majú pochybnosti. Predpokladajú, že v prípade návrhu silnejšej kontroly tlače a médií, by noviny písali práve o nich a poškodilo by im to v ich politickej kariére (Grant 2008: 4–6).

1. 6. 2. Vývoj postoja tradičných médií k európskej integrácii

V 70. rokoch 20.stor. môžeme pozorovať konsenzus tradičných médií v téme zotrvania v Európskych spoločenstvách. V otázke referenda v roku 1975 všetky hlavné národné britské noviny podporovali kampaň za zotrvanie v ES. Tým pomohli mobilizovať

verejnost', aby zahlasovali za zotrvanie v Európskych spoločenstvách. Tradičné médiá dávali v referendovej kampani viac priestoru tým, čo podporovali zotrvanie. Ako veľmi sa euroskeptici snažili, tradičné médiá ich prehlásenia prekrútili (Daddow 2012: 1222–1223). Dôvodov, prečo tlač a médiá podporovali zotrvanie v EHS, môže byť viac: vplyv mohli mať politické elity, keďže Konzervatívna strana podporovala zotrvanie, alebo jednoducho sa lepšie predávali pozitívne naladené články. Dôležité je dodať, že celá diskusia ohľadom zotrvania v EHS sa odohrala v parlamente. Ak chceli občania získať nejaké informácie museli ich získať z médií.

Podpora európskej integrácie v tlači však postupne v 70. rokoch takmer vymizla. Objavujú sa články kritizujúce smer ďalšej integrácie. Význačné je, že témy súvisiace s EÚ začali plniť titulky bulvárnej tlače. Kľúčovým momentom pri vývoji tlače bola ratifikácia Maastrichtskej zmluvy, kde sami politici vytvorili obrovský priestor pre vstup euroskepticizmu. Začali vo väčšej miere využívať euroskeptickú rétoriku, začali používať médiá a tlač na šírenie rôznych poloprávd a vymyslených príbehov o EÚ. Politici začali zapájať do diskusie o EÚ občanov a volali po ich legitimitu v rozhodovaní pri prijímaní ďalších európskych právnych predpisov. Keďže sa euroskepticizmus dostal do vrcholovej politiky, tak aj tradičné médiá sa zmenili na euroskeptické. Pravdepodobne v tom videli zvýšenie predaja a zisku (Daddow 2006: 310–311).

2. Premeny európskej politiky Konzervatívnej strany

Cieľom tejto kapitoly je popísať premeny v európskej politike Konzervatívnej strany v období 1990–2005. Premeny európskej politiky sú demonštrované na postojoch straníckych predsedov v tomto časovom období. Vývoj európskej politiky je sledovaný na vnútrostraníckych voľbách nových predsedov a výzvach, ktorým strana čelila. Medzi tieto výzvy patria postoje k reformným zmluvám (Maastrichtskej, Amsterdamskej, Nice a Ústavnej) a otázka vstupu Veľkej Británie do HMÚ.

2. 1. Obdobie 1990 – 1997

2. 1. 1. Hľadanie nového straníckeho lídra a snaha o udržanie straníckej jednoty

Ku koncu 80. rokov 20.stor. dochádza k prehodnoteniu vládneho postoja k prehľbovaniu európskej integrácie. Ako jeden z prvých prejavov zmien britskej európskej politiky možno chápať prejav britskej premiérky M. Thatcherovej v College of Europe v meste Bruggy v roku 1988. Z prejavu je zrejmé, že britská konzervatívna vláda ako aj Konzervatívna strana nebudú akceptovať ďalšie presuny suverenity na nadnárodnú úroveň. M. Thatcherová zdôraznila ochotu spolupracovať so suverénnymi národnými štátmi Európskych spoločenstiev. Nie je nevyhnutné, aby v prípade bližšej spolupráce museli národné štáty presunúť svoje právomoci na inštitúcie sídliaace v Bruseli. Zdôrazňujúc národnú identitu každého člena Európskych spoločenstiev odmietla smerovanie k federalizácii Európskych spoločenstiev. Podľa nej to je nemožné, keďže Európa nezdieľa podobnú identitu ako Spojené štáty americké, ktoré boli od počiatku budované ako federácia. Prehľbovanie integrácie v iných sférach politiky odmietala a navrhovala v prvom rade dokončiť budovanie jednotného trhu. V otázke HMÚ, ktorá mala predstavovať ďalšie štádium integrácie v ekonomickej dimenzii, zastávala stanovisko, že dokončenie jednotného trhu kapitálu a používanie Európskej menovej jednotky⁵ je postačujúce pre fungovanie Jednotného trhu (Thatcher 1988).

Tento prejav bol len vrcholom zmien, ktoré sa začali odohrávať vo vnútri Konzervatívnej strany a britskej vlády. Strana sa v dôsledku rôznych postojov k európskej otázke rozdelila na dve krídla: prvé euroskeptické krídlo podporujúce M. Thatcherovú a druhé, ktoré naopak začalo spochybňovať jej európsku politiku. Euroskeptické krídlo sa opäť v rétorike vracia k obrane britskej národnej identity, britskej suverenity, no tentokrát boli ich vyjadrenia plné populizmu a viac apelovali na občanov. Druhé krídlo boli práve

---

⁵ Bola to košová menová jednotka krajín EHS slúžiaca na zúčtovanie medzinárodných operácií.

pragmatickí v európskej otázke a nechceli, aby Veľká Británia bola marginalizovaným členom Európskeho spoločenstva kvôli euroskeptickým postojom časti Konzervatívnej strany. Čo sa týka smerovania integrácie, nevedeli si predstaviť, že by vytvorenie federácie malo byť hlavným cieľom, no nepodporovali ani návrat k Európe národných štátov. Boli ochotní diskutovať o prehľbovaní európskej integrácie a po zvážení výhod pre Veľkú Britániu by budúce zmeny v podporili.

Pragmatické proeurópske krídlo Konzervatívnej strany neakceptovalo zmeny v európskej politike. Ranou pre britskú vládu bola rezignácia podpredsedu vlády a vplyvného konzervatívneho politika Geoffreyho Howea. Vo svojom prejave zdôraznil, že je potreba pozerať na súčasnú situáciu a nie lipnúť na minulosti. Určitým spôsobom hájil pragmatický postoj bývalých konzervatívnych premiérov Harolda Macmillana a Edwarda Heatha, ktorí integráciu Veľkej Británie v Európskych spoločenstvách videli ako príležitosť udržania si prestíže a moci hoc len v európskom prostredí. Práve integrácia a akcentovanie neoliberalných ideí voľného trhu mali pomôcť maximalizovať vplyv Veľkej Británie v EHS (Howe 1990: 687). Po jeho rezignácii videlo pragmatické krídlo príležitosť na voľbu nového stranického predsedu. Výmenou predsedu strany za straníka z pragmatického krídla, chceli dať najavo európskym partnerom ochotu spolupráce na ďalších výzvach európskej integrácie ako je napr. hospodárska a menová únia.

V roku 1990 Micheel Heseltine, významný politik pragmatického krídla Konzervatívnej strany, v tom čase minister životného prostredia, vyzval M. Thatcherovú do boja o pozíciu predsedu strany. V tomto súboji síce získala 204 hlasov oproti jeho 155 hlasom, no bola to pre ňu porážka, pretože nebola zvolená už v prvom kole. Ešte predtým ako oznámila svoju rezignáciu sa ubezpečila, že jej kolegovia podpora v ďalšom kole voľby predsedu Johna Majora, ktorý pochádzal z euroskeptického krídla strany. Nakoniec bol zvolený John Major, ktorý bol pravdepodobne lepšou voľbou aj pre niektorých straníkov z pragmatického krídla, keďže nepatril do skupiny zarytých prívržencov politiky M. Thatcherovej. Určite bolo v danom období rozdelenia strany nevyhnutné zvoliť niekoho, kto sa dokáže dohodnúť so širokou skupinou straníckych politikov neberúc ohľad na ich ideologickú príslušnosť. J. Major mal tieto schopnosti, ktoré mu do istej miery pomáhali udržať jednotu strany. Konzervatívna strana ešte k tomu potrebovala niekoho schopného nájsť kompromis pri jednaniach v Európskych spoločenstvách o novej zmluve na medzivládnej konferencii v roku 1990 (Bale 2010: 30–33). Spočiatku nemal J. Major veľmi vyhranený postoj v otázke európskej integrácie, no v zásadných veciach mal jasno. Podporoval ďalšiu liberalizáciu jednotného trhu a čo bolo možno ešte dôležitejšie, bol proti

smerovaniu EHS k federácii (Bale 2010: 30–33; Gifford 102–107; Smith 1992; Thatcher 1988).

2. 1. 2. Postoj k Maastrichtskej zmluve

Prijatiu Maastrichtskej zmluvy predchádzala medzivládna konferencia v roku 1990, kde boli hlavnými témami dve otázky: ekonomická a monetárna únia a politická únia. Bola to jedna s prvých skúšok pre J. Majora, ktorý prijal záväzok, že Veľká Británia bude v „srdci Európy“. Po prvé J. Major sa nechcel vzdať libry, preto predstavil vlastný návrh tzv. tvrdej ECU. Tvrdá ECU⁶ sa mala stať paralelnou menou, ktorá by bola v obehu s existujúcimi národnými menami. Straníckym kolegom a vláde tento návrh vyhovoval, pretože by krajina nestratila výhody jednotného trhu. Neskôr by sa táto mena mohla zmeniť na jednotnú menu, no až po dostatočnej ekonomickej konvergencii. Bank of England hovorila, že po takejto závažnej veci ako je jednotná mena musí byť dopyt. Návrh J. Majora však európskymi partnermi nebol prijatý. Hlavne Francúzsko podporovalo návrh Európskej komisie, ktorý počítal s vytvorením HMÚ v troch štádiách, kde v poslednom sa nahradia národné meny členských štátov jednotnou menou. J. Major síce nesúhlasil s týmto návrhom, no bol natoľko pragmatický politik, že súhlasil so vstupom libry do prvého štádia, ktorý spočíval v dlhodobom zotrvaní v Európskom mechanizme výmenných kurzov⁷. Nechcel, aby veľká Británia stála mimo rozhodovania o parametroch ekonomickej a monetárnej únie. J. Major videl v ERM hlavne riešenie ekonomickej recesie, vysokej inflácie, vysokých úrokových sadzieb a nárastu nezamestnanosti. Nemal záujem na pokračovať do všetkých štádií, preto na summite v Maastrichte v roku 1992 vyžiadaval opt-out z posledného štádia prechodu k Hospodárskej a Menovej únii, čo znamená, že samotná výmena libier za eurá by nenastala (Aspinwall 1999: 13–16; Cooper 2012: 1191–1203; Dinan 1994: 170–193; Holmes 1997; Young 1993: 162–164).

Po druhé v politickej oblasti J. Major privítal zavedenie nového politického princípu používaného pri vytváraní nových smerníc a nariadení, a to princíp subsidiarity. Podľa tohto princípu sa má politické rozhodnutie prijímať na čo najnižšej úrovni, čo najbližšie k občanovi.

---

⁶ Mala vzniknúť inštitúcia, ktorá by ECU tlačila. Inštitúcia by mala formu banky alebo Európskeho Monetárneho fondu.

⁷ERM bol systém zavedený Európskym spoločenstvom v roku 1979, ako časť Európskeho monetárneho systému (EMS) s cieľom zredukovať výkyvy v kurzoch mien a dosiahnuť menovú stabilitu v Európe. ERM je jedným z krokov k spoločnej európskej mene Euro. V roku 1999 bol systém rozšírený a odvtedy označovaný ako **ERM II**. Meny v ERM II majú povolené pohybovať sa v rozmedzí $\pm 15\%$ okolo centrálného výmenného kurzu (okolo centrálnej parity) k euru, pre Dánsko je stanovené užšie fluktučné pásmo $\pm 2,25\%$.

Čiže nadnárodné európske inštitúcie by vytvárali predpisy len v sférach politiky, kde by to bolo efektívnejšie upravené na nadnárodnej úrovni. J. Major veril, že aplikácia tohto princípu zabrzdí prehlbovanie integrácie a európske inštitúcie sa budú primárne venovať otázkam ekonomickej integrácie a jednotného trhu.

Po tretie súčasťou Maastrichtskej zmluvy mala byť aj Sociálna kapitola, ktorá definovala pravidlá ochraňujúce pracujúcich, čím posilňovala rozmer integrácie v sociálnej politike. J. Major žiadal opt-out pre Veľkú Britániu zo Sociálnej kapitoly, pretože v nej videl hrozbu straty konkurencieschopnosti a neželanej regulácie.

Súčasťou zmluvy bolo aj vytvorenie Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, čo chceli najmä Nemecko s Francúzskom. No hlavným garantom bezpečnosti v Európe mala aj naďalej ostať spolupráca v rámci Severoatlantickej aliancie. Veľká Británia si nevedela predstaviť udržanie bezpečnosti v Európe bez pomoci Spojených štátov. Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika bol ambiciózny plán, no narazil na neochotu členských štátov vzdať sa suverenity v tejto oblasti (George 1994: 239–240; Veber 2012: 364–368).

2. 1. 3. Black Wednesday- odchod libry z Európskeho mechanizmu výmenných kurzov

Zo začiatku finančné trhy reagovali pozitívne na pôsobenie libry v ERM. No neskôr mala libra problémy udržať sa v určenej hranici pásma. Špekulatívni finančníci z londýnskej City dlhodobo využívali práve kolísanie kurzu britskej libry na obohatenie, ktoré mohlo činiť aj niekoľko miliárd. V piatok 16. 9. 1992 sa odohrala jedna z najväčších ekonomických katastrof Veľkej Británie. Vláda musela zakročiť a zastaviť toto obohacovanie, a preto sa J. Major na stretnutí s ministrami dohodol na zvýšení úrokových sadzieb najprv na úroveň 12%. No ani to nezabránilo špekuláciám na trhu, preto musela zasiahnuť Bank of England a tiež skupovať libru. V priebehu niekoľkých hodín kupovala na miliardy libier. Keďže celý systém ERM stál na silnej nemeckej marke očakávalo sa, že Nemci budú kupovať slabšie meny. Lenže nemecká Bundesbank nemeckú marku nepredávala, sústredila sa na domácu ekonomiku a udržiavala vysoké úrokové sadzby, aby zmiernila inflačné tlaky spojené so zjednotením Nemecka. Bundesbank znížila úrokové sadzby, ale len o 0,25%, čo nepomohlo. J. Major tlačil na ministra financií Normana Lamonta, aby centrálna banka Bank of England zvýšila úrokové sadzby na úroveň 15% . Lenže ani to nezachránilo libru a večer John Major ohlásil odchod libry z ERM. Vládna stratégia mala jednu chybu a tou bolo, že sa v ERM videla nástroj vyliečenia ekonomiky, no nezmenili štruktúru ekonomiky (Crowson 2007: 58; Gifford 2008: 119 – 123; Holmes 1997; Inman 2012).

2. 1. 4. Ratifikácia Maastrichtskej zmluvy v Britskom Parlamente

Po zabezpečení opt-outov, zo Sociálnej kapitoly a Hospodárskej a menovej únie, pre Veľkú Britániu čakala J. Majora ratifikácia Maastrichtskej zmluvy v parlamente. Podľa britských zákonov musí byť každý právny predpis aj medzinárodná zmluva schválený v bežnom legislatívnom procese. Samotný ratifikačný proces začal v roku 1992 po neúspešnom dánskom referende. Práve tento fakt zdiskreditoval Majorovu pragmatickú európsku politiku a viedol k pochybnostiam euroskeptického krídla strany o nevyhnutnosti ratifikovania zmluvy. Vo svojom prejave na straníckej konferencii v roku 1992, kde rezonovala téma ratifikácie Maastrichtskej zmluvy podporil euroskeptikov, no zároveň im pripomenul, že vláda musí splniť sľúbené záväzky a zmluvu ratifikovať (Major 1992).

Radoví, neznámi poslanci zo zadných parlamentných lavíc a stranícki rebeli boli pripravení urobiť čokoľvek, aby zmluva nebola ratifikovaná. Najprv dúfali, že Dáni opäť zahlasujú proti zmluve v referende. Rozpútali obrovskú kampaň na referendum o zmluve a v rámci kampane hovorili čo najviac o nevýhodách tejto zmluvy pre krajinu. Cieľom bolo získať verejnú podporu. Navrhovali také dodatky k zmluve, ktoré celý ratifikačný proces jednak spomaľovali a ešte návrhy k tomu návrhy takého charakteru, že zmluvu menili do neakceptovateľnej podoby pre vládu. Vo výboroch sa stranícki rebeli snažili udržať zmluvu, čo najdlhšie. Dúfali a verili Dánom, že zmluvu v referende neprijmú. Všetci euroskeptici žiadali vládu, aby verila občanom a vyhlásila referendum. Major hájil princíp parlamentnej suverenity a odmietol vyhlásiť referendum. 20. mája 1992 zmluva prešla čítaním vo výboroch a smerovala do Snemovne lordov. Tam bola výslovne proti M. Thatcherová, no to pre vládu nebolo najhoršie. Po prijatí zmluvy v Snemovni lordov sa v Snemovni reprezentantov stranícki rebeli pridali na stranu Labouristov a chceli, aby sa Veľká Británia pridala k *Sociálnej kapitole* dúfajúc, že J. Major zmení postoj a pozastaví ratifikačný proces. Celkový počet rebelov bol okolo 46, z toho piati vyzerali, že sa pri hlasovaní zdržia. Dvadsaťdva rebelov hlasovalo s opozíciou, čo bolo pre vládnu stranu potupné. Tí, čo z rebelov hlasovali s Konzervatívami, tak urobili preto, že dostali uistenie od premiéra, že Veľká Británia už nikdy nevstúpi do ERM, ak bude vládnuť Konzervatívna strana. Zmluva nakoniec bola schválená, no J. Major musel hľadať hlasy v radoch opozície, ba dokonca musel požiadať o vyslovenie dôvery vláde (Brown 1992; Forster 99–101; Gifford 2006: 858–860; Gifford 2008:127–130; Major 1992; Stanley 2014; Spicer 2011).

2. 2. Obdobie 1997 - 2001

2. 2. 1. Ideové zmeny smerujúce k prevládaniu euroskepticizmu v európskej politike

Po prehratých parlamentných voľbách v roku 1997 J. Major automaticky rezignoval. Primárnym cieľom pre stranu bolo nájsť nového predsedu akceptovateľného pre celú stranu a schopného vyhrať nasledujúce parlamentné voľby. Výraznú rolu pri výbere predsedu hrala politická orientácia v európskej otázke. O pozíciu lídra bojovalo päť kandidátov: Michael Howard, Peter Lilley, John Redwood z krídla pravicového euroskepticizmu, Kenneth Clarke z ľavicového pragmatického proeurópskeho krídla a William Hague, ktorý stál niekde uprostred medzi euroskeptikmi a pragmatikmi. John Redwood síce chcel reformovať stranu, no pre jeho silné euroskeptické názory bol nevoliteľný. Ken Clarke mal mizivú stranícku podporu pre svoju príklon k hlbšej európskej integrácii, ba dokonca podporoval členstvo Veľkej Británie v ekonomickej a monetárnej únii. Veľmi efektívnu stratégiu predviedol počas kampane William Hague, ktorý sa priklonil k euroskepticizmu a svojimi kritickými vyjadreniami voči monetárnej únii získal voličov euroskeptikov Petra Lilleyho a Michaela Howarda. W. Hague svojimi vyjadreniami predstavoval záruku pokračovania práve v kritických názoroch na prehľbovanie európskej integrácie. Dokonca získal podporu od bývalého predsedu J. Majora, ktorý v ňom videl nádej na zmenu v strane aj v politike prinášajúcu volebné víťazstvo Konzervatívnej strany v nasledujúcich parlamentných voľbách (Alderman 1998; Bale 2010: 67–70; Crowson 2007: 59; The Economist 1997; Heppel, Hill 2008: 66–68; Major 1997).

W. Hague mal od začiatku vedenia strany dosť ambiciózný plán vnútrostraníckej reformy a zjednotenia strany v európskej politike. Pre lepšiu kontrolu bežných členov strany sa rozhodol začať s centralizáciou strany. V samotnom prejave na straníckej konferencii z roku 1997 vidieť zásadné ideové posuny. Úplne nevhodným krokom pre neho bol vstup do Mechanizmu výmenných kurzov, za ktorý sa ospravedlnil. Zdôraznil potrebu návratu k politike thatcherizmu– dominancie Konzervatívnej strany. Táto politika obsahovala základné piliere konzervatívnej politiky: ekonomickú a osobnú slobodu, nižšie dane a regulácie, minimálny štát a dôraz na občanov. Tieto idey zdieľal s euroskeptickým krídlom, preto nominoval do svojho tieňového kabinetu tých, čo boli proti ekonomickej a monetárnej únii, čo znamená, že väčšina členov tieňového kabinetu bola z radov euroskeptikov. W. Hague chcel, aby sa strana posunula viac k euroskepticizmu. Všeobecne sa tieňový kabinet začal príliš zaoberať európskou politikou, s čím nesúhlasili všetci stranícki členovia. Podľa nich by sa strana mala rozvinúť politiku, na ktorú budú lepšie počuť bežní ľudia. Chceli

rozvíjať politiku v sociálnej oblasti a vo verejných službách, ako školstvo a zdravotníctvo. Toto malo potvrdiť britským voličom, že budúca konzervatívna vláda sa nebude zaoberať len európskou politikou (Bale 2010: 78–115; The Economist 1997; Hague 1998). Touto politikou by sa priblížili k Labouristom, čo však nepovažoval W. Hague za dobré riešenie. Dôvodom posunu viac k euroskepticizmu bola snaha získať voličov Strany Referenda a tiež zabrániť odlivu voličov k tejto strane v nasledujúcich voľbách do Európskeho parlamentu. Okrem HMÚ tieňový kabinet kritizoval akúkoľvek formu prehlbovania európskej integrácie. Požadovali flexibilnú EÚ, v ktorej by všetci členovia museli prijať jadro tvorené predpismi jednotného trhu. V politikách, ktoré netvoria jadro jednotného trhu, by členský štát mal možnosť realizovať politiku na národnej úrovni. Vo svojom ďalšom prejave v roku 1998 na INSEAD business school vo Fontainebleau W. Hague zdôraznil, že podľa neho európska integrácia dosiahla svoje limity a posunutie integrácie k politickej únii by prinieslo ďalšie problémy najmä pre chýbajúcu demokratickú legitimitu (Bale 2010: 70–115; The Economist 1998; Gowland, Turner 2000: 224; Holems 2000).

2. 2. 2. Postoj k Amsterdamskej zmluve

W. Hague ostro kritizoval Tonyho Blaira pre podpísanie Amsterdamskej zmluvy v roku 1997. Snahou zdiskreditovať labouristickú európsku politiku, W. Hague žiadal Labouristov, aby zvolali referendum. Konzervatívna strana chcela referendum a najmä referendumovou kampaňou zabrániť samotnej ratifikácii Amsterdamskej zmluvy. Aj keď sa nepodarilo vyvolať referendum, politici Konzervatívnej strany sa snažia využiť každú príležitosť na kritiku novej európskej zmluvy. Vo výraznej miere využívajú populistickú rétoriku ako nástroj získania podpory občanov. Najväčšia kritika voči Labouristom sa vzniesla kvôli tomu, že Tony Blair zrušil opt-out zo *Sociálnej kapitoly* Maastrichtskej zmluvy, čo W. Hague označil za najväčšiu chybu, vzdať sa národnej kontroly nad politikou zamestnanosti. Konzervatívna strana mala obavy zo straty konkurencieschopnosti Veľkej Británie (BBC 1997; Hague 1998)

Amsterdamská zmluva mala byť podľa pôvodných návrhov európskych inštitúcií reformnou zmluvou, no miesto toho ukrojila ďalšie právomoci členským štátom EÚ. Daňová harmonizácia, ktorú priniesla Amsterdamská zmluva, bola pre Konzervatívnu stranu neželaným krokom smerujúcim k federácii. Táto zmena súvisí aj s pripravovanou ekonomickou a monetárnou úniou. Veľa ekonómov a politikov tvrdilo, že nástup jednotnej meny povedie k strate kontroly členských štátov nad ďalšími politikami, ktoré súvisia s monetárnou politikou, ako sú fiškálna a daňová politika. Nebude možné udržať fungujúcu monetárnu úniu bez postupnej integrácie v ďalších politikách ekonomického charakteru, čo

znamená, že národné štáty stratia právomoci v politikách, ktoré definujú suverenitu štátu (Holmes 2000). Toto bol jeden z ďalších dôvodov, prečo sa Konzervatívna strana nechcela vzdať suverénnej monetárnej politiky a prijať jednotnú európsku menu.

Konzervatívci potrebovali byť v postoji voči Amsterdamskej zmluve jednotní a bolo nevyhnutné, aby podporovali lídra strany. Objavili sa pochybnosti, či je kritický postoj predsedu voči zmluve nevyhnutný. Konzervatívny politik Sir Leon Brittan odmietol referendum, pretože neveril, že je to správne rozhodnutie. Nepredpokladal, že by takéto referendum malo odozvu u občanov. „*Verím, že Konzervatívna strana, by mala opustiť takmer exkluzívnu predpojatost' Euróпой*“ (Brittan in BBC 1997). Bol toho názoru, že prílišné rozoberanie a akcentovanie európskych tém stáli za neúspechom v parlamentných voľbách v roku 1997. Na druhej strane dodáva, že v prípade Maastrichtskej zmluvy by bol referendum jednoznačne podporil, keďže to bola zmluva zásadnejšieho významu pre integráciu. Uvedomoval si, že kampaň pred referendom by mohla strane viac ublížiť ako pomôcť. Ak sa pozrieme na ratifikáciu zmluvy v parlamente, tak Konzervatívna strana vystupovala jednotne proti, aj keď Kenneth Clarke a Michael Heseltine z pragmatického krídla podporovali prijatie zmluvy, nehlasovali proti vlastnej strane.

2. 2. 3. Voľby do Európskeho parlamentu v roku 1999

Európska politika ostala veľmi euroskeptická a namierená proti prehlbovaniu integrácie. Konzervatívnu stranu čakala ďalšia skúška jednoty v podobe volieb do Európskeho parlamentu. Krídlo proeurópskych členov strany slablo. Strana mala obavy z toho, že príde o svojich voličov v prospech UKIPu, ktorý hájil podobné euroskeptické názory, dokonca tvrdili, že by Veľká Británia mala vystúpiť z EÚ, čím by podľa nich nič nestratili. Jedným z hlavných bodov programu Konzervatívnej strany bolo prijatie novej zmluvy, ktorá by umožnila členom rozhodnúť sa, v ktorých politikách sa budú riadiť spoločnými predpismi z Bruselu. Netýkalo by sa to predpisov, ktoré podporujú a liberalizujú jednotný trh, čím podporujú aj konkurencieschopnosť a hospodársky rast celej EÚ. Táto predvolebná kampaň bola najeuroskeptickejšia od roku 1990, čo len dokazuje príklon Konzervatívnej strany k euroskepticizmu. Volebný výsledok bol pre stranu úspechom. Získala 36 mandátov a oproti predošlým voľbám si polepšila o 18 mandátov. Labouristi prišli o 33 mandátov. Vďaka pomernému volebnému systému sa podarilo získať aj strane UKIP 3 mandáty, čo je síce málo v porovnaní s Konzervatívnou stranou, no dostali sa na politické výslnie a mohli permanentne komunikovať svoj program. Volebný úspech W. Haguea výrazne naštartoval do ďalšieho boja v parlamentných voľbách. Ako hlavnú tému kampane sa rozhodol vybrať jednotnú menu (The Economist 1999a; The Economist 1999b) Kampaň mala

byť postavená na kritike a zastrašovaní pred hlbšou európskou integráciou. Celý význam volieb do Európskeho parlamentu bol v tom: „že sme vytvorili kampaň, ktorá bola zameraná na využitie niektorých slabých oblastí politiky Labouristov a silných oblastí politiky Konzervatívnej strany, ktoré neboli celkom charakteristické vo všeobecných voľbách.“ (Bale 2010: 101).

2. 2. 4. Otázka vstupu Veľkej Británie do HMÚ

V tejto otázke sa W. Hague rozhodol upustiť od politiky vyčakávania na vývoj, na prípadné úspechy alebo neúspechy jednotnej meny. Premiér Tony Blair odmietol riešiť otázku jednotnej meny v najbližšej dobe. Pravdepodobne sa obával, že by prišiel o časť voličskej podpory, ktorá bola za zachovanie libry. W. Hague videl presne v tom výhodu Konzervatívnej strany: môže pritiahnúť voličov v kampani proti účasti Veľkej Británie na jednotnej mene. W. Hague vo viacerých vyhláseniach zdôraznil dôležitosť ponechania si národnej meny a tým kontroly nad monetárnou politikou. S vlastnou menou môžu upraviť úrokové sadzby podľa ekonomickej výkonnosti. Pretože veľa občanov vlastníacich nehnuteľnosti má hypotéky, vzdanie sa tohto nástroja by mohlo mať negatívny dopad na ekonomiku. Využitím tohto nástroja môžu zasiahnuť do ekonomiky v prípade nejakých výkyvov (Holmes 2000).

Vláda aj opozícia odmietli vstup do tretieho štádia plánu na Hospodársku a menovú úniu v roku 1999. Premiér Tony Blair však prejavil ochotu pridať sa do menovej únie a nevidel žiadne ústavné prekážky. Gordon Brown podmieňoval účasť výsledkami z piatich ekonomických testov: udržateľná konvergencia medzi ekonomikami Veľkej Británie a krajinami eurozóny, fungujúca flexibilita v ekonomike Veľkej Británie pre vyriešenie prípadných problémov s členstvom, udržateľný rast zamestnanosti, zlepšenie podmienok pre investície Veľkej Británie- finančný sektor, referendum. Konzervatívci boli pripravení nepripustiť jednotnú menu a permanentne sa odvolávali na ústavný princíp suverenity parlamentu (Baker 2002: 323–324; Holmes 2000).

2. 3. Obdobie 2001–2005

2. 3. 1 Vnútrostranícke problémy – hľadanie nového straníckeho predsedu

Po prehratých parlamentných voľbách v roku 2001 bola Konzervatívna strana zase na začiatku a opäť musela hľadať nového predsedu strany. Občanov pravdepodobne neoslovila predvolebná kampaň zameraná na európske témy najmä ekonomickú a monetárnú úniu a chýbali im body v programe vyjadrujúce sa k domácim problémom bežných občanov. Strana potrebovala zmeniť aj svoj obraz. Stále bola videná ako klub bohatých absolventov Oxfordu a Cambridge, ktorí nemyslia na problémy bežných občanov. Strana potrebovala

lídra akceptovateľného najlepšie pre celú stranu, ktorý ju do budúcich parlamentných volieb opäť zjednotí. O miesto predsedu sa uchádzalo päť kandidátov z toho Michael Portillo, Iain Duncan Smith a David Davis z euroskeptického krídla, Michael Ancram z krídla miernych euroskeptikov a Kenneth Clarke z pragmatického krídla podporujúceho prehĺbovanie európskej integrácie. Obaja David Davis a Michael Ancram výrazne do boja o predsednícke kreslo nezasiahli.

Michael Portillo sa kriticky vyjadroval k smerovaniu EÚ a prekážal mu štýl politiky W. Hagea. Chcel sa vrátiť k jadru európskej integrácie, ktoré predstavoval jednotný trh a nechcel riešiť otázku vstupu do eurozóny, až kým sa nebude konať referendum. Mal relatívnu podporu od pravicových kolegov v strane, no jeho povest' mu kazilo priznanie sa k homosexuálnej minulosti. Vyjadril ochotu nominovať na významnejšie pozície v strane a v parlamente aj straníkov z ľavicového pragmatického krídla. Nebol si úplne istý tým, či chce byť predsedom strany, no určite si prial zmenu v strane a to nielen programovú ale aj zmenu obrazu, ktorý o strane mali bežní občania. Dokonca si vedel predstaviť na významných straníckych funkciách pôsobenie žien. Lenže ak chcel byť naozaj zvolený predsedom musel vypracovať ekonomický program. To znamená pripustiť väčšie využitie verejných financií na verejné služby. (Bale 2006: 391–393; Bale 2010: 134–137; The Economist 2001a; The Economist 2001b).

Kenneth Clarke, na rozdiel od neho, mal jasnú víziu stať sa lídrom strany. Jeho podpora od vlastných kolegov nebola vysoká, najmä pre jeho podporu hlbšej európskej integrácie. Dôrazne žiadal zmiernenie opozície voči eurozóne, zmluve z Nice, no veľmi slabo obhajoval svoje stanoviská. Svojou politikou podpory hlbšej európskej integrácie by určite predstavoval zásadnú zmenu v politike strany. Podporu straníckych kolegov sa snažil získať v kontaktnej kampani. Stretával sa so svojimi kolegami a presviedčal ich o svojich prednostiach a kvalitách, ktoré by mohli priniesť volebné víťazstvo v ďalších parlamentných voľbách. Podporu mal najmä z pragmatického ľavicového krídla strany. Prekvapujúce je, že sa mu podarilo získať podporu aj od tradicionalistov ako napr. Francis Maude, ktorí chceli posunutie programu viac ku pragmatizmu.

Iain Duncan Smith bol vážnou konkurenciou pre K. Clarkea. Patril do pravicového euroskeptického krídla strany, ba dokonca sa zúčastnil vnútrostraníckej rebélie pri schvaľovaní Maastrichtskej zmluvy v Parlamente v roku 1992. Predstavoval typického pravicového konzervatívneho politika, zastávajúceho v ekonomike nízke dane, škrty vo výdavkoch v rozpočte a v spoločnosti tradičné hodnoty. Mnoho jeho straníckych kolegov bolo prekvapených z jeho kandidatúry, pretože v minulosti bol vojak, nepredpokladali u neho

nejaké možné ideové posunutie alebo výraznejšiu reformu programu strany. „*Bol by záťažou, pretože má tie vnútorné inštinky, ktoré ho ovládali a rozhodoval by bez premýšľania o následkoch. Nie je veľmi bystrý. Nie je veľmi lojálny.*“ (Bale 2010: 139). Podporu mal takmer výhradne od euroskeptikov, ktorí sa báli, že zvolenie K. Clarkea bude viesť k rozdeleniu strany v európskej politike. Toto bol pravdepodobne kľúčový dôvod, prečo nakoniec vyhral voľby predsedu strany. Nejaké hlasy mohol získať aj kvôli záväzku nominovať do tieňového kabinetu aj iných straníckych predstaviteľov ako euroskeptikov. (Baker 2002: 325; Bale 2010: 137–141).

Po zvolení za predsedu I. D. Smith pokračoval v personálnej politike svojho predchodcu a na všetky významné vládne posty nominoval euroskeptikov. Už vo svojom prvom prejave lídra strany vyhlásil veľké zmeny v strane, ktoré súviseli vo veľkej miere v zmene imidžu strany. Už to nemala byť strana bohatej strednej triedy s titulom z nejakej prestížnej univerzity. Celkový obraz strany mal byť priateľskejší voči občanom. Na vyšších straníckych pozíciách sa mali objavovať ženy aj predstavitelia menšín, čím mal osloviť ľavicovejšie frakcie v strane a posilniť si pozíciu predsedu. Tieňový kabinet mal dostať zložitú úlohu pretože musel ukázať, že je schopnou alternatívou, ktorá vie riešiť každodenné problémy občanov. Jedným z riešení problémov bežných občanov malo byť prenesenie zodpovednosti na nich a nechať ich rozhodovať v čo najväčšej možnej miere. V európskej politike rozhodol I. D. Smith, že ju nebudú akcentovať vo verejnom priestore. Strana sa rozhodla, že počká na referendum o eure a potom uvidí akú stratégiu zvolí (Bale 2010: 145 – 152; BBC 2001; Ingle 2002: 207–208; Seldon, Snowdon 2005: 726–728; Smith 2001; Smith 2002; Smith 2012).

2. 3. 3. Európska politika nového predsedu

V európskej politike bol I. D. Smith od počiatku predsedania Konzervatívnej strany zdržanlivejší. Pre svoje zaradenie k euroskeptikom nechcel pôsobiť deštruktívne v strane a bál sa straty podpory v strane, ak by bol viac tlačil európsku politiku do popredia. Pravdepodobne ho presvedčil aj neúspech strany v predošlých parlamentných voľbách, keď strana výrazne akcentovala európske témy a voľby nevyhrala. Súčasťou stratégie bolo hovoriť o európskych témach čo najmenej. V tom čase nevideli ani dôvod volať po referende o jednotnej mene, keďže ho sľúbil Tony Blair (The Economist 2003a).

Konzervatívna strana však musela reagovať na politické hry T. Blaira, ktorý v roku 2003 sľuboval referendum o prijatí jednotnej meny, pretože nechcel upriamiť pozornosť na *Ústavnú zmluvu pre Európu*. Cieľom strany bolo využiť napätie medzi premiérom T. Blairom a jeho ministrom financií Gordonom Brownom, ktorý nie až tak náruživito podporoval

jednotnú menu za súčasnej podoby inštitúcií spravujúcich jednotnú menu – prekážalo mu najmä autonómne postavenie Európskej centrálnej banky. Lenže sľúbené referendum o prijatí jednotnej meny sa nekonalo, keďže jeho vyhlásenie bolo podmienené piatimi ekonomickými testami pripravenosti britskej ekonomiky zvládnuť takúto zmenu, ktoré ekonomika podľa Gordona Browna nespĺnila. Môžeme len hádať, či nevyhlásenie referenda bolo politické rozhodnutie alebo ekonomika naozaj nebola pripravená. Pre Konzervatívnu stranu bolo aj naďalej prioritou udržanie libry a s tým aj autonómnej monetárnej politiky. Aj I. D. Smith pokladal ekonomické testy len za politickú hru labouristickej vlády, dával ich do súvislosti so strachom zo záporného výsledku v referende a následnom možnom neúspechu v nasledujúcich parlamentných voľbách v roku 2005.

Téma jednotnej meny však rozdeľovala Konzervatívnu stranu a jednote nepridala kampaň na podporu eura zo strany T. Blaira. V jednom zo svojich prejavov povedal, že práve vstup do eurozóny im na 30 rokov zabezpečí financie pre Národnú zdravotnícku službu. To znamená, že využíval na propagáciu eura témy ako výdavky na verejné služby, čo sa bezprostredne týkalo bežných občanov, aby získal ich podporu. Konzervatívna strana proti tomu ostro vystupovala a ešte viac kritizovala niektorých svojich členov ako K. Clarkea, ktorí sa zúčastnili na tejto kampani (Baker, Sherrengrton 348 – 356; Bale 2010: 179; Ingle 2002: 210).

2. 3. 4. Pokusy o ozajstnú reformu strany – výmena stranického lídra

Zmena lídra nedala na seba dlho čakať, pretože Konzervatívna strana sa naozaj potrebovala zreformovať a to nielen programovo, ale aj personálne. Jednotliví straníci nevideli za dva roky predsedníctva I. D. Smitha výraznejšie zmeny, a preto boli ochotnejší podporiť Michaela Howarda. On síce nebol predstaviteľom nejakého pokrokového konzervativizmu, no mal podporu od kolegov z ideologického stredu strany napr. Stephena Dorrella, Olivera Letwina. Na jednej strane bol predstaviteľom euroskepticizmu, ale uvedomoval si potrebu zmeny programu, ktorý by potvrdil, že Konzervatívna strana vníma problémy britských občanov. Michael Howard si uvedomil potrebu myslieť aj na verejné služby a nielen na škrtý v daniach. Už predtým získal kredit ako Minister vnútra v Majorovej vláde a vzoprel sa I. D. Smithovi, keď on požadoval zníženie daní. Mal tvrdé euroskeptické názory, ktorými pripomínal časy, keď lídrom strany bola Margareth Thatcher (Bale 2010: 196–240; The Economist 2003b; Seldon, Snowdon 2005: 728–730).

2. 3. 4. Nová idea európskej politiky

Ako stranický líder mal M.I Howard dva kľúčové prejavy v Berlíne a Blackpoole, v ktorých predstavil svoju víziu Európy. Dovtedy bola téma európskej politiky držaná

v pozadí, no M. Howard sa rozhodol ju redefinovať. V Berlíne, v meste ktoré symbolizuje rozdelenú Európu počas Studenej vojny, vyzdvihol a potvrdil kľúčové body európskeho programu Konzervatívnej strany. Vo svojom prejave nezabudol zdôrazniť historické skutočnosti a rozdielny vývoj kontinentálnej Európy a Britských ostrovov. Veľká Británia sa vyvíjala oddelene, preto sa tam postupne vytvorili špecifické inštitúcie: suverénny parlament, ktorý má v politickom systéme výsostné postavenie a svojím pôsobením vytváral stáročia špecifickú národnú identitu. Veľmi pesimisticky sa pozeral na snahu budovať jednotnú európsku identitu, vytváranú inštitúciami EÚ a nimi vynaloženú energiu považuje za zbytočnú. Európske štáty majú spoločnú históriu, ale identitu má každý národ svoju vlastnú. Problémom bolo aj to, že túto snahu iniciovali nevolené inštitúcie ako Európska komisia.

V prejave načrtol aj nové naliehavé výzvy, akou je komunikačná revolúcia. Európske inštitúcie by podľa neho mali prispôsobiť právne predpisy novej počítačovej dobe. Dnešné firmy už nepotrebujú veľké kancelárske priestory, aby boli úspešné. Celá práca sa dá urobiť prostredníctvom komunikačných technológií. M. Howard očakával od Európskych inštitúcií, že použijú túto revolúciu na určitú reformu jednotného trhu a prispôbia právne predpisy novej dobe. V ďalšom prehľbovaní integrácie pre všetky členské štáty nevidel cestu. Chcel, aby pre všetky členské štáty platili predpisy týkajúce sa jednotného trhu, z čoho mali všetci ekonomický úžitok a čo tvorí základ integrácie. Ak sa členské štáty chcú integrovať aj v iných oblastiach politiky a sú ochotné v týchto veciach presunúť národnú suverenitu na nadnárodnú úroveň, tak by im to malo byť umožnené. Nemalo by to byť povinné pre členov, čo nechcú urobiť takéto kroky a sú ochotné si aj naďalej spravovať tieto oblasti. Napríklad v prípade jednotnej meny, M. Howard uznal, že pre niektorých členov môže byť členstvo v eurozóne výhodné, no ak sa niektorý člen rozhodne nevstúpiť, tak by to malo byť akceptované. Podčiarkol výhody jednotnej meny, ale spochybnil jej význam pre Veľkú Britániu. Veľké množstvo exportu ide práve do krajín eurozóny, čiže pre Veľkú Britániu je dôležité, aby ekonomika eurozóny rástla a dobre fungovala, ale pre toto sa nemusia vzdať libry. V Ústavnej zmluve, ktorá mala nahradiť všetky predošlé európske zmluvy, videl nesprávny smer. Prekážalo mu predovšetkým posilňovanie inštitúcií a bál sa vytvárania právneho rámca, ktorý by bol nadradený národným právnym predpisom. Kľúčovým princípom európskej politiky M. Howarda bola flexibilita: rozhodovania, inštitúcií, jednotného trhu vlastne celej EÚ. Prial si, aby bola EÚ, čo najflexibilnejšia, čo by jej podľa neho pomohlo riešiť rôzne problémy efektívnejšie a rýchlejšie. Tieto zmeny boli súčasťou nových podmienok členstva pre Veľkú Britániu, medzi ktoré patrilo aj obnovenie opt-outu v Sociálnej kapitole a tým navrátenie kompetencií v politike zamestnania na britskú úroveň. Vďaka tejto forme flexibilnej

integrácie by Veľká Británia získala späť niektoré právomoci, no M. Howard chcel aj naďalej, aby Veľká Británia bola vplyvným členom EÚ. (Bale 2006: 389; Crowson 2007: 69; The Economist 2004; Howard 2003; Howard 2004; Seldon, Snowdon 2005: 729–790).

Vo svojom prejave v Blackpoole, na stránickej konferencii v roku 2005, sa M. Howard venoval výhradne *Ústavnej zmluve* a vyjadril svoj odpor k jej ratifikácii s odôvodnením, že jej prijatie posunie európsku integráciu na takú úroveň, od ktorej bude len malý krok k politickej únii. Veľké obavy vyjadril nad posilnením Európskeho súdneho dvora, ktorý by vytváral precedensy hierarchicky postavené nad národné zákony, čo bolo pre M. Howarda neprípustné. Čo sa týka posilňovania inštitúcií, tak veľmi kriticky sa staval k ustanoveniu predsedu Európskej rady a tiež ministra zahraničia, čo by načrtlo ďalšie smerovanie v integrácii zahraničných politík členských štátov a poprípade ku opusteniu medzivládneho prístupu v zahraničnej politike (Howard 2005; Menon 2003: 975; Windlesham 2007: 107–108).

3. Európska politika Davida Camerona a jej určujúce faktory

Táto kapitola sa zaoberá európskou politikou D. Camerona. Jej cieľom je analyzovať jeho európsku politiku a zistiť, či predstavuje ucelený plánovaný koncept, alebo je len výsledkom manévrovania v rámci Konzervatívnej strany, či výsledkom aktuálneho diania na európskej scéne. Autor si v prvej časti kapitoly všíma postoje D. Camerona v rámci strany a v druhej časti sa venuje jeho európskej politike.

3. 1. Postoje Davida Camerona v rámci Konzervatívnej strany

3. 1. 1. Využitá príležitosť

D. Cameron v roku 2005 pri voľbách nového predsedu strany využil obrovskú príležitosť, ktorá sa mu naskytla. Väčšina straníckych predstaviteľov bola po troch prehratých parlamentných voľbách viac naklonená programovým zmenám. Uvedomili si, že bez nich nebudú vedieť zmobilizovať voličov a zužitkovať klesajúcu popularitu Labouristickej strany na víťazstvo v nasledujúcich parlamentných voľbách. Občania chceli od Konzervatívnej strany vidieť, aké riešenia ponúkajú v témach ako zdravotníctvo, školstvo a iných verejných službách. Dlhodobo ich neoslovoval program Konzervatívnej strany stojaci na ekonomických témach a imigračnej politike. A čo sa týka európskej politiky, tak po predošlých neúspechoch sa Konzervatívna strana rozhodla príliš neotvárať túto tému, pretože si uvedomovali, že je to veľmi rozdeľujúca téma ako v strane tak i v spoločnosti, ktorá by nemusela priniesť vytúžené víťazstvo v parlamentných voľbách (Bale 2010: 256–257).

Kandidátmi na pozíciu predsedu Konzervatívnej strany boli Kenneth Clarke, Liam Fox, David Davis a David Cameron. Kenneth Clarke bol skúseným konzervatívnym politikom, ktorý však nemal volebnú stratégiu a nebol voliteľný pre pravicové euroskeptické krídlo strany pre svoje proeurópske názory. Podporoval ďalšie prehlbovanie európskej integrácie, ba dokonca chcel, aby Veľká Británia vstúpila do HMÚ. Patril do ľavicového krídla strany, ktoré sa na európsku integráciu dívalo pragmaticky pozitívne, pretože si nepriali, aby euroskeptické postoje Konzervatívnej strany uškodili postaveniu krajiny v EÚ. Ďalší dvaja kandidáti, Liam Fox a David Davis pochádzali z pravicového euroskeptického krídla strany. Podporovali tradičné hodnoty Konzervatívnej strany ako minimálny štát, voľných trh a rodinu. D. Cameron patril medzi stredo-ľavé krídlo strany, čo sa odzrkadľovalo v jeho ochote zmeniť program a volebnú stratégiu strany, zakomponovať do nich aj body týkajúce sa verejných služieb. V európskej politike by sme ho mohli zaradiť k pragmatickým politikom. Uvedomoval si ekonomické výhody, plynúce z členstva v jednotnom trhu, no mal

výhrady k ďalšiemu prehĺbovaniu integrácie. Výstup Veľkej Británie z EÚ nepodporoval, práveže chcel EÚ zmeniť zvnútra a pravdepodobne si v okamihu straníckych volieb nevedel predstaviť Veľkú Britániu mimo EÚ. (Green 2010: 670–672).

Pred samotnou finálnou voľbou predsedu strany mal D. Cameron veľmi optimistický prejav, obsahujúci víziu do budúcnosti, čím pravdepodobne dal nádej na zmenu niektorým straníckym kolegom. Všetkým to, čím si pravdepodobne zaistil víťazstvo, bol prísľub odchodu Konzervatívnej strany z frakcie profederalistickej Európskej ľudovej strany a založenie novej frakcie v Európskom parlamente. Týmto strategickým krokom získal nielen podporu zo strednej a mierne ľavicovo orientovaných kolegov, ale aj časť pravicových euroskeptikov, čo znamená, že mal širokú podporu straníckych kolegov. (Heppell, Hill 2009: 397). Vo finálnom súboji o predsednícke kreslo sa D. Cameron stretol s Davidom Davisom, ktorý mal výhradne podporu užšej skupiny euroskeptického krídla, čo mu pravdepodobne uškodilo a samotný súboj prehral. K víťazstvu D. Cameronovi pomohla dobre odvedená kampaň, v ktorej zohral rolu aj jeho kladný obraz v médiách a jeho skúsenosti z mediálneho prostredia, ktoré na rozdiel od svojho protivníka Davida Davisa mal (Hitchens 2010: 11–12).

Získaním širokej podpory straníckych kolegov D. Cameron zároveň získal silnú podporu programových zmien a zmeny volebnej stratégie. Jedným z hlavných bodov novej volebnej stratégie pred parlamentnými voľbami v roku 2010 bolo hovoriť o EÚ čo najmenej. Neznamená to, že nebudú reagovať na aktuálnu situáciu v EÚ, no ani nebudú sami iniciovať debaty o európskej politike. D. Cameron si uvedomoval, že európska politika rozdeľuje nielen stranu ale aj spoločnosť a prílišné zdôrazňovanie európskych otázok by mohlo uškodiť volebnému výsledku Konzervatívnej strany. Volebná stratégia spočívala v posilňovaní spoločnosti a jej jedincov. Akcentovanie tradičných tém konzervatívcov ako sú rodina, bezpečnosť bolo tiež súčasťou volebnej stratégie a D. Cameron obohatil tieto témy o rozmer kvality života a spoločnosť. Hlavným cieľom bolo posilniť spoločnosť a jednotlivcov v nej, umožniť im v čo najväčšej možnej miere rozhodovať o svojich záležitostiach. Celá stratégia sa sústredila hlavne na domácu politiku a problémy bežných občanov a obohatenie ekonomického liberalizmu o sociálny rozmer. (Bale 2010: 260–265; Evans 2008: 291–293; Finlayson 2007: 5–8; Griffiths 2014: 35–37; Reeves 2008: 65–67; Seymour 2010: 1).

Tieto kroky neboli len súčasťou zmien programu, ale aj zmeny značky Konzervatívnej strany. „*Táto strana musí vyzerať a cítiť a hovoriť a znieť ako kompletne iná organizácia.*“ (Cameron in Griffiths 2011: 23 – 24). D. Cameron priniesol viac pragmatizmu: „*explicitne odmieta ideologickú politiku a podporuje praktický konzervatizmus*“ (Reeves 2008: 64). Jeho reformy neboli vítané len s obľubou. Existovala skupina poslancov z pravicového krídla

strany, tzv. *Cornerstone Group*, ktorá si v roku 2007 dokonca napísala vlastný volebný program, viac zdôrazňujúci odkaz thatcherizmu. Toto bol dôvod, kvôli ktorému musel D. Cameron zmierniť reformnú stratégiu a vrátiť sa viac k tradičným témam konzervatívnej politiky ako sú bezpečnosť, imigrácia, rodina a minimálny štát. Do volebnej stratégie sa európske témy pridali až v roku 2007, čo súvisí s ratifikačným procesom Lisabonskej zmluvy a neskôr s riešením ekonomickej krízy v eurozóne (Evans 2010: 329–330; Griffiths 2011: 24–27; Scott, Williams 2011: 514–519).

3. 1. 2. Zahranične – obranná dimenzia

Od konca druhej svetovej vojny Konzervatívna strana vehementne podporovala v bezpečnostnej oblasti spoluprácu so Spojenými štátmi. Uvedomovali si, že spolupráca so Spojenými štátmi dáva výhody britskej obrane, najmä v možnostiach získania modernej vojenskej techniky. V priebehu studenej vojny bolo toto partnerstvo prejavom určitej prestíže, keďže Spojené štáty boli superveľmoc a Veľká Británia bola ich najbližším spojencom.

Po skončení studenej vojny Spojené štáty privítali snahy EÚ posilňovať bezpečnostnú dimenziu európskej integrácie. K Európskej bezpečnostnej a obrannej politike, ktorá reprezentuje pilier obrany EÚ boli politici Konzervatívnej strany od počiatku jej vytvorenia v roku 1999 zdržanliví až skeptickí. Vo volebnom programe 2001 zdôraznili: „*naša primárna aliancia NATO je oslabovaná koordinovanou snahou vytvoriť slobodnú vojenskú štruktúru v EÚ...*“ (Lansdale 2009: 158) Dokonca *EU Battlegroups*, vojenské jednotky EÚ, v roku 2008 vo Výbore pre obranu označili poslanci Konzervatívnej strany za zbytočné, duplicitné a nepridávajúce žiadne nové obranné schopnosti. Veľmi kritické názory zdieľali najmä poslanci z euroskeptického krídla ako Geoffrey Van Orden, ktorí videli nielen nadbytočnosť týchto jednotiek, ale pozerali sa aj na zvýšené výdaje v dôsledku udržiavania týchto jednotiek.

Euroskeptici dlhodobo hájili vedúcu úlohu NATO v európskej obrane. Aj podľa D. Camerona je NATO kľúčovým garantom mieru a bezpečnosti v Európe, no videl výhody aj v Európskej bezpečnostnej a obrannej politike. Nemôže si dovoliť bojkotovať EBOP⁸, pretože chce, aby Veľká Británia hrala výraznú rolu v otázkach bezpečnosti v Európe. Pri znižovaní rozpočtu na obranu po roku 2010 je výhodné byť súčasťou viacerých obranných platforiem, kde sa zapája viacej členov a je tu možnosť zníženia finančných výdavkov (Lansdale 2009: 158–159; O'Donnell 2011: 420–421)

---

⁸ Európska bezpečnostná a obranná politika

3. 1. 3. Politická dimenzia

3. 1. 3. 1. Postoj k Lisabonskej zmluve, jej ratifikácia a dôsledky na európsku politiku

Konzervatívna strana od počiatku bola proti ratifikácii Lisabonskej zmluvy a z nej vyplývajúcich zmien. Považovali ju len za premenovanú *Ústavnú zmluvu* s malými úpravami. Prekážalo im rozširovanie rozhodovania kvalifikovanou väčšinou do otázok justície a vnútra. Nepodporovali rozširovanie možností EP zapájať sa do legislatívneho procesu. S veľkou nevôľou vítali návrh na vytvorenie stáleho predsedníctva Európskej rady, ako aj vytvorenie postu Vysokého predstaviteľa pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku EÚ. Tieto dve funkcie sú len upravené funkcie prezidenta a ministra zahraničných vecí EÚ podľa *Ústavnej zmluvy*. Veľká Británia privítala rozšírenie princípu subsidiarity, čo dalo možnosť národným parlamentom podávať legislatívne návrhy a pozastaviť legislatívny proces, ak daný právny predpis nie je v súlade so subsidiaritou. S veľkou nevôľou však poslanci Konzervatívnej strany prijali zmeny v rozhodovacom procese konkrétne *Simplified revision procedure*, ktorá povoľuje členským štátom v otázkach, v ktorých sa používa pri hlasovaní jednomyseľnosť, možnosť rozhodnúť, že v budúcnosti budú hlasovať len väčšinovo. Dokonca povoľuje prijímať dodatky k zmluvám bez medzivládnej konferencie. Táto procedúra potrebuje jednomyseľné schválenie a prijatie parlamentmi členských štátov (Lynch 2009: 190–192).

Konzervatívna strana od začiatku ratifikácie požadovala od labouristickej vlády, aby zvolala referendum a tým splnila záväzok, ktorý dala pri ratifikácii *Ústavnej zmluvy*. Išlo hlavne o predvolebnú stratégiu, kde chceli vyzeráť konzervatívci ako tí, čo pri tak dôležitej otázke akou je ratifikácia európskej zmluvy, sú ochotní túto priamo konzultovať s občanmi. Debata ohľadom ratifikácie Lisabonskej zmluvy sa zostrila až niekedy v roku 2009, dovtedy sa D. Cameron snažil akcentovať prevažne program domácej politiky, ako napr. riešenie ekonomickej krízy, zvýšenie nezamestnanosti a financovania verejných služieb. Dokonca bol sklamaný, pretože posledná stranická konferencia pred parlamentnými voľbami 2010 sa konala niekoľko dní pred druhým írskym referendom v roku 2009, a celá sa niesla v duchu európskej politiky a ratifikácie Lisabonskej zmluvy. Na straníckej konferencii znovu David Cameron potvrdil, že ak Konzervatívna strana vyhrá voľby predtým, ako bude ukončená ratifikácia Lisabonskej zmluvy, usporiadajú referendum. Spoliehali nielen na negatívny výsledok írskoho referenda, ale aj na nepodpísanie zmluvy českým prezidentom Václavom Klausom. Íri však zmluvu podporili, preto zostal český prezident jedinou nádejou na zastavenie ratifikačného procesu. Dokonca mu D. Cameron poslal list, v ktorom mu vysvetlil situáciu a to, že zdieľajú podobné názory na Lisabonskú zmluvu. S istotou však nevieme povedať, či D. Cameron žiadal prezidenta Václava Klauza, aby zdržal ratifikáciu až do

britských parlamentných volieb, aby potom on mohol stopnúť ratifikačný proces. Referendum však padlo po podpise prezidenta Václava Klauza, čo sklamarlo pravdepodobne mnohých prívržencov Konzervatívnej strany. Konzervatívnej strane sa nepodarilo zabrániť ratifikácii, no pre D. Camerona to bolo poslednýkrát, čo sa tak zásadná zmluva obišla bez referenda: „*Nikdy viac by nemalo byť možné, aby britská vláda presunula moc na úroveň EÚ bez vyjadrenia britských občanov. Ak vyhráme nasledujúce voľby, tak pozmeníme European Communities Act 1972, ktorý právne zakáže presun moci na EÚ bez referenda.*“ (Cameron 2009) Návrhy dvoch zákonov, pozmeňujúcich *European Communities Act 1972*, boli podané do legislatívneho procesu už hneď na začiatku volebného obdobia vlády D. Camerona, v roku 2010. Jedným z návrhov bol tzv. *Sovereignty Bill*, ktorý potvrdzuje suverenitu britského parlamentu, čo znamená, že ďalšie návrhy právnych predpisov transferujúce rozhodovacie právomoci do Bruselu budú musieť byť prerokované a schválené britským parlamentom. Tento návrh zatiaľ nebol schválený. Druhým návrhom bol tzv. *Referendum Lock*, ktorý určuje, že pri transfere právomocí do Bruselu sa vždy musí konať referendum. Tento návrh bol v legislatívnom procese schválený, z čoho vyplýva usporiadanie referenda zakaždým pri doplnení alebo revízii európskych zmlúv. (Cameron 2009; Kirkup 2009; Lynch 2011: 218–220).

3. 1. 4. Ekonomická dimenzia- riešenie ekonomickej krízy

Ekonomickú politiku po parlamentných voľbách ovplyvnilo riešenie krízy eurozóny. Na jeseň roku 2011 bolo zrejmé, že riešenie krízy nebude možné bez posilnenia dozoru EÚ nad rozpočtovou a ekonomickou politikou členských štátov eurozóny. Riešenie malo byť v podobe pozmenenia Lisabonskej zmluvy v ekonomickej a rozpočtovej politike. Nemecko na čele s kancelárkou Angelou Merkelovou chceli, aby nové rozpočtové pravidlá mali právny základ. D. Cameron sa s ňou na rokovaníach v novembri 2011 dohodol, že Veľká Británia je ochotná podporiť takúto zmenu, no chce záruky zmiernenia dodržiavania nariadenia upravujúceho pracovný čas. D. Cameron potreboval priniesť z rokovaní výsledky potvrdzujúce plnenie jeho záväzku: získať právomoci v sociálnej politike a v politike zamestnanosti a vrátiť ich na národnú úroveň. Nemecko bolo ochotné ustúpiť Veľkej Británii, no D. Cameron mal strach, či ustúpi Francúzsko, predsa len na zmenu nariadenia postačuje kvalifikovaná väčšina, no na zmenu zmluvy treba dosiahnuť jednomyselnosť. Cameronovým cieľom bolo uspokojiť euroskeptické krídlo a ukázať, že pracuje na získaní právomocí od európskych inštitúcií (Watt 2011; Watt 2012; Wintour 2011).

Euroskeptické krídlo záruky vrátenia právomocí britskému parlamentu v sociálnej politike a v politike zamestnanosti privítali, no I. D. Smith a Owen Patterson aj tak požadovali

o upravenej zmluve referendum podľa *European Union Act*. D. Cameron síce tvrdil, že dané úpravy Lisabonskej zmluvy sa budú týkať len krajín eurozóny, no skôr či neskôr, ako tvrdili predstavitelia euroskeptického krídla, dané zmeny budú platiť pre všetky členské štáty EÚ. D. Cameron nechcel kvôli európskej politike v danej dobe riskovať rozkol v Konzervatívnej strane, a preto dané úpravy na summite v decembri 2011 odmietol. Euroskeptické krídlo požadovalo, aby D. Cameron využil každú príležitosť na rokovania o nových podmienkach členstva Veľkej Británie v EÚ (Watt, Wintour 2011).

Po neprijatí zmien Lisabonskej zmluvy sa museli členské štáty EÚ dohodnúť, akou cestou je možné prijať právnu úpravu, ktorá povedie k väčšej fiškálnej zodpovednosti členov EÚ. Rozhodli sa prijať zmeny formou vytvorenia novej zmluvy medzivládneho charakteru, čo znamená, že v prípade veta zo strany členského štátu daná zmluva bude platiť pre ostatných signatárov. Bol prijatý tzv. fiškálny kompakt alebo *Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union*. D. Cameron aj fiškálny pakt odmietol, pretože mu nedával záruky nezávislosti finančného sektora v City of London. A daná zmluva opäť posilňovala úlohu Európskej komisie, ktorá má dozornú a kontrolnú úlohu dodržiavania pravidiel zmluvy, čím získala právo nazerať a upravovať národné rozpočty členských štátov. Síce Veľká Británia nebola signatárom paktu, D. Cameron ubezpečil svojich euroskeptických kolegov, že jeho vláda bude dávať pozor na návrhy riešenia krízy a na to, či nie sú v rozpore s jednotným trhom. (Gow, Traynor; Gostynska 2012: 37–42; Jokela 2013: 5–8).

3. 2. Vlastná európska politika Davida Camerona

3. 2. 1. Zahranično-obranná dimenzia

3. 2. 1. 1. Postoj k Severoatlantickej aliancii

V bezpečnostnej politike mal D. Cameron od nástupu na premiérske kreslo v roku 2010 tri hlavné priority: nukleárne zbrane, NATO a záväzky spojené s bezpečnostnou politikou EÚ. V obrannej politike malo aj naďalej NATO plniť primárnu rolu udržania mieru a bezpečnosti v Európe. David Cameron zdôrazňoval špeciálnu pozíciu Veľkej Británie ako najbližšieho spojenca Spojených štátov v Európe a ako spojenca, ktorý pomáha nielen udržať mier v Európe, ale aj nastoliť mier a prosperitu napríklad v Afganistane (Lansdale 2009: 151 – 158). Ako povedal sám D. Cameron: „*Atlanticizmus je v mojej DNA a v DNA Konzervatívnej strany.*“ (Cameron 2008).

Momentálne podľa neho čelí NATO obrovským výzvam, ako je napr. terorizmus, a preto volá po väčšej súdržnosti členských štátov NATO. Hlavné nedostatky vidí vo financovaní obrany z národných rozpočtov členských štátov, preto nalieha, aby členské štáty

zvýšili výdaje na obranu. Uvedomuje si totiž, že NATO musí byť pripravené riešiť nový charakter konfliktov veľmi rýchlo a efektívne. Nemožno očakávať, že aliancia bude stáť na príspevkoch troch-štyroch členov. Potreboval, aby sa výdaje na obranu rovnomerne rozložili medzi členov, keďže súčasťou jeho politiky ozdravovania verejných financií bolo aj zníženie rozpočtu na obranu. S tým do istej miery súvisí aj fakt, že by každý členský štát mal byť schopný obrániť sa pred nepriateľom do čo najvyššej možnej miery. Druhú cestu videl v ďalšom rozširovaní aliancie napr. o krajiny Západného Balkánu, čo by mohlo priniesť stabilitu do daného regiónu. (Cameron 2008; Honneyman 2009: 181–183).

3. 2. 1. 2. Postoj k Európskej bezpečnostnej a obrannej politike

Hoci Konzervatívna strana považuje bezpečnostnú dimenziu EÚ za zbytočnú, D. Cameron si vie predstaviť efektívnu spoluprácu medzi NATO a EBOP. V klasických vojenských operáciách malo NATO aj naďalej hrať vedúcu rolu a priestor pre európsku obranu vidí pri tréningových operáciách a v prípade potreby by mohla EÚ poskytnúť svoje vojenské zálohy (Lansdale 2009: 151–169).

K efektívnej spolupráci však zatiaľ medzi NATO a Európskou obrannou agentúrou, ktorá zastrešuje dimenziu obrany EÚ, nedochádza. D. Cameron je proti budovaniu európskej armády, on vidí potenciál EÚ najmä v koordinácii polície, colníkov a v účasti v dlhodobých, najmä civilných misiách na konfliktami zničených územiach. To znamená, že do bezprostredného konfliktu prídu zasiahnuť vojská NATO a vojská EÚ budú riešiť až post konfliktnú situáciu a budovanie infraštruktúry na konfliktom zničenom území. D. Cameron aj v prípade obrannej dimenzie EÚ zdôraznil príspevky na obranu členských štátov a tiež požadoval navýšenie od členských štátov prispievajúcich menej. (Daddow, Schnapper 2013: 338; Harvis 2012; Honneyman 2009: 171–175; O'Donnell 2011: 421–432).

3. 2. 1. 3. Vojnový konflikt v Líbyi

Vojnový konflikt v Líbyi je prvým vojnovým konfliktom, kde o zapojení britských vojsk musel rozhodnúť D. Cameron. Svojím spôsobom je zásadný, pretože EÚ sa snaží dlhé roky budovať vlastné vojenské jednotky a na misii do Líbye sa zúčastnia vojská Veľkej Británie, Francúzska a Spojených štátov v rámci NATO.

Nemecko na počiatku chcelo poslať do Líbye námornú a vojenskú misiu EUROFOR *Libya*, no táto misia bola zamietnutá OSN. Potom sa Nemecko ponúklo zapojiť do humanitárnej misie, ale tú by muselo opäť schváli OSN. Veľká Británia spolu s Francúzskom už sledovali svoje partikulárne záujmy v tomto konflikte. D. Cameron nechcel aby prípadnú vojenskú misiu viedlo Nemecko. Spolu s francúzskym prezidentom Nicholasom Sarkozym

preferovali vojenskú misiu a nie humanitárnu ako to pôvodne chcelo Nemecko. Spolu so Spojenými štátmi podporovali Francúzsko a Veľká Británia väčšiu angažovanosť EÚ v tomto konflikte, preto bolo velenie operácie presunuté pod NATO a každý členský štát sa mohol zapojiť (Marsden 2011).

Na domácej scéne musel angažovanosť britskej armády D. Cameron obhájiť pred britskými občanmi, ktorí si ešte pamätali vojnu v Iraku. Samotnému rozhodnutiu vyslať britské vojská predchádzala dlhodobá diskusia. D. Cameron sa rozprával s líbyjským exilom, pravidelne konzultoval možnosť vojenského konfliktu s Národnou bezpečnostnou radou a nakoniec misia by sa nezačala bez rezolúcie Rady bezpečnosti 1970, ktorá misiu povolila, pretože chcela zastaviť násilie páchané na líbyjských občanoch. D. Cameron. (Daddow, Schnapper 2013: 342–343; Cameron 2011; Wintour, Watt 2011b).

3. 2. 2. Politická dimenzia

3. 2. 2. 1. Referendum za vyjednanie nových podmienok členstva v EÚ

Od roku 2007 D. Cameron hovoril, že ak bude Konzervatívna strana vo vláde a Lisabonská zmluva bude ešte v ratifikačnom procese, tak usporiada referendum. Ubezpečoval svojich straníckych kolegov najmä euroskeptikov, že bude hľadať možnosti, aby sa referendum konalo. Jedným z hlavných bodov kampane do Európskeho parlamentu v roku 2009 bolo usporiadanie referenda o Lisabonskej zmluve. D. Cameron chcel využiť skutočnosť, že Labouristi nechceli o zmluve usporiadať referendum. A je otázne, či by aj on chcel usporiadať referendum, ak by práve nebola Konzervatívna strana v opozícii. Kampaň za referendum padla po dokončení ratifikácie zmluvy v Českej republike. Aj keď D. Cameron cítil podporu referenda od občanov, už nemohol ďalej držať záväzok usporiadania referenda o zmluve, ktorá je už ratifikovaná. Riešením pre neho bolo práve pozmenenie *European Communities Act 1972* „zakázať zákonom presun moci na Eu bez referenda a tento zákon sa nebude týkať budúcich zmlúv jako bola Lisabonská zmluva ale aj pokusom dostať Britániu do.“ (Summers 2009) Neúspech s usporiadaním referenda chcel preklenúť novým záväzkom, snahou o vrátenie právomocí z európskych inštitúcií späť britskému parlamentu a to práve v sociálnej politike a v politike zamestnanosti. Chcel znovu obnoviť opt-out zo Sociálnej kapitoly, čo považovali euroskeptickí stranícki kolegovia za dôležité, no sociálna politika a politika zamestnanosti sú už obsiahnuté aj v iných nariadeniach a smerniciach, to znamená, že aj tie budú musieť byť upravené (Evans 2005: 306; Lynch 2009: 187–190).

Euroskeptici sa napriek jeho snahám aj tak stavali kriticky voči rozhodnutiu D. Camerona neusporiadať referendum a vyčítali mu nedodržanie politického sľubu. Kvôli

sústavnému tlaku sa jeden čas po ratifikácii Lisabonskej zmluvy dokonca pohrával s myšlienkou usporiadať referendum, v ktorom by jeho vláda získala silný mandát k rokovaniam o charaktere členstva Veľkej Británie v EÚ. A po vytvorení nových podmienok členstva, by sa konalo ďalšie referendum o potvrdení týchto zmien a zotrvaní alebo vystúpení z EÚ. Tento postup sa však neudial, pretože EÚ zasiahla ekonomická kríza a D. Cameron musel riešiť ekonomický prepad Veľkej Británie a krízu eurozóny. Sám čelil tlakom od euroskeptických poslancov, aby využil krízu eurozóny a vyrokovoval nové podmienky členstva pre Veľkú Britániu (Stratton 2009). Sú tu pochybnosti, či David Cameron nejaké referendum chcel usporiadať a kedy. Referendum o Lisabonskej zmluve bolo súčasťou volebnej kampane, no usporiadanie referenda v strede volebného obdobia by ho mohlo stať jednak volebné víťazstvo v nasledujúcich parlamentných voľbách v roku 2015, alebo predsednícke miesto. Určite by to viedlo k rozdeleniu Konzervatívnej strany, ktorá sa rozchádzala v názoroch na európsku politiku.

Na začiatku roku 2013 predniesol D. Cameron dlhodobo očakávaný prejav o budúcnosti Veľkej Británie v EÚ, ktorý mal jednak špecifikovať jeho európsku politiku a upokojiť euroskeptické krídlo strany. Zdôraznil ekonomické výhody a prosperitu vyplývajúcu z jednotného trhu, no zdôraznil, že je potreba dokončiť jednotný trh v energetickom sektore a v službách. Jeho vízia budúcnosti EÚ je postavená na flexibilita a konkurencieschopnosti. Videl jediné riešenie, a to prijať novú reformnú zmluvu, ktorá dá možnosť krajinám rozhodnúť sa, v ktorých politikách chcú udržať právomoci na nadnárodnej úrovni. Ako základ integrácie považuje jednotný trh, jeho princípy by mali rešpektovať všetky členské štáty. Pred samotnou ratifikáciou novej zmluvy počas medzivládnej konferencie by sa snažila britská vláda vyjednať nové podmienky členstva, a tie by boli potvrdené národným referendom. Termín tohto referenda videl niekedy na obdobie pred rokom 2017, čo znamená, že najprv musí Konzervatívna strana vyhrať parlamentné voľby v roku 2015. D. Cameron spolu so svojimi straníckymi kolegami predpokladá, že hrozba odchodu Veľkej Británie z EÚ primä ostatných európskych lídrov k akceptovaniu britských požiadaviek. Samotný záväzok referenda môžeme považovať za politicky prezieravý krok, keďže referendum sa bude konať až po roku 2015. D. Cameron argumentoval, že najprv musí dostať mandát na vyjednanie nových podmienok členstva v EÚ pre Veľkú Britániu. Lenže podobný mandát dostali aj v roku 2010, čiže môžeme len predpokladať, či by po víťazstve v parlamentných voľbách naozaj D. Cameron usporiada referendum. Kto vie či sa po prípadnom víťazstve nevyhovorí na nemožnosť vyjednanie podmienok členstva a referendum

neusporiada. (Cameron 2013; Cameron 2014; Donnelly 2014: 20–23; Grant 2013; Mason 2015; Watt 2012).

3. 2. 2. 2. Založenie novej straníckej frakcie v Európskom Parlamente

Snaha o odchod zo spoločnej frakcie s Európskou ľudovou stranou v EP rezonovala v Konzervatívnej strane už dlhšiu dobu, keďže im nevyhovovali profederalistické postoje ELS. Dôležité je povedať, že bez záväzku odchodu z tejto frakcie by euroskeptické krídlo D. Camerona za predsedu Konzervatívnej strany nezvolilo. To znamená, že D. Cameron potrebuje euroskeptické krídlo na udržanie svojej moci. Nová stredo-pravá frakcia mala spájať idey ako flexibilita, súťaživosť v trhovom prostredí, využitie globalizovaného sveta na zvýšenie ekonomickej konkurencieschopnosti EÚ, kritiku nastavenia smeru EÚ. Konzervatívna strana chcela väčšiu autonómiu pre svojich poslancov v EP. Medzi prvými partnermi D. Camerona bol Mirek Topolánek z *Občiansko demokratickej strany* a spolu založili *Hnutie za európsku reformu* v roku 2006, ktorého úlohou bolo nájsť straníckych partnerov zdieľajúcich spoločné hodnoty, ochotných podieľať sa na vytvorení novej frakcie. K ODS sa neskôr pridala *Bulharská únia demokratických síl* a poľská *Právo a spravodlivosť* (Cameron 2006; Lynch, Whiteaker 2008: 34–35; Lynch 2009: 200–203).

Od poslancov domácej Konzervatívnej strany čelil D. Cameron kritike z pomalého procesu tvorenia frakcie. Lenže pre vytvorenie novej frakcie potreboval mať D. Cameron podporu od europoslancov Konzervatívnej strany, ktorí z odchodu neboli príliš nadšení. V štruktúrach EP mali aj vďaka členstvu v ELS obsadené významné stranícke posty, o ktoré by pravdepodobne odchodom do novej frakcie prišli. Proces kreovania frakcie bol teda značne spomalený aj faktom, že títo europoslanci nechceli opustiť ELS. Dokonca ani líder Konzervatívnych europoslancov Timothy Kirhope nechcel opustiť túto frakciu. Domáci straníci na čele s D. Cameronom si nakoniec presadili svoje. Frakcia bola vytvorená na začiatku roku 2009, aby mohla byť súčasťou budúceho Európskeho parlamentu (Lynch 2009: 204–205; Whiteaker 2008: 35–37).

3. 2. 2. 3. Justícia a vnútro

D. Cameron nie je nadšencom európskej harmonizácie a posilňovania európskych inštitúcií v oblasti justície a vnútra. Podľa neho národné justičné systémy by mali byť samostatné a zodpovedné národným štátom. Veľká Británia má v tejto oblasti politiky opt-out, čo znamená, že nemusí implementovať zmeny vyplývajúce z Lisabonskej zmluvy. Britská vláda vystupuje zásadne proti projektu Európskeho prokurátora, pretože by v tomto

prípade bol posilnený Súdny dvor Európskej únie a to tým, že by mohol zasahovať do trestného práva (Conservative Party 2009: 20).

Britská vláda na čele s D. Cameronom sa na druhej strane rozhodla pridať k *European Investigation Order*. Táto platforma mala pomôcť riešiť cezhraničnú kriminalitu a takisto odhaliť potenciálne teroristické hrozby. Daná spolupráca spočíva v tom, že sa zbierajú informácie o podozrivých ľuďoch a tie sú potom zdieľané medzi partnerskými členmi. Žiadali záruky pre britských občanov, ktoré by im zaručili, že bude o nich rozhodované podľa britských zákonov. (Lynch 2011: 223).

3. 2. 3. Ekonomická dimenzia

V ekonomike D. Cameron hájil voľný trh a slobodný obchod ako nástroje obnovy EÚ v čase ekonomickej krízy. EÚ dosiahla vytvorením jednotného trhu veľký úspech, no podľa D. Camerona treba pokračovať v jeho prehlbovaní, pretože jednotný trh je základom nových príležitostí a pracovných miest. Nesmierne dôležité je pre Veľkú Britániu dobudovanie jednotného trhu s energiami, finančnými službami a trh s verejnými obstarávaniami. Takisto podporuje znalostnú ekonomiku ako priestor, kde EÚ môže byť konkurencieschopná. D. Cameron ostro kritizuje všetky formy protekcionizmu na úrovni národných štátov a centralizácie na európskej úrovni. Reguláciu úplne neodmieta, no musí to byť tá správna forma. A to najmä vo finančných službách preferuje silnú pozíciu národných regulátorov pred európskymi. Cameronovou hlavnou témou v európskej politike bol však návrat rozhodovacích právomocí v sociálnej politike a v politike zamestnávania, pretože podľa neho regulácia v sociálnej politike pôsobí negatívne na konkurencieschopnosť Veľkej Británie (Lynch 2011: 224–225).

Veľmi pozitívne sa dá hodnotiť rozmer životného prostredia v Cameronovej európskej politike. V environmentálnej politike podporuje všetky kroky, ktoré vedú k zlepšeniu životného prostredia. Angažoval sa za spustenie trhu s emisnými povolenkami, čo má veľký účinok na zníženie vypúšťania skleníkových plynov do ovzdušia. Toto opatrenie motivuje členské štáty, aby znížili produkciu skleníkových plynov, keďže v prípade zvyšných emisných povoleniek ich môžu predať inému členskému štátu. (Conservative party 2009)

3. 2. 3. 1. Kríza eurozóny

Od počiatku krízy v eurozóne v roku 2010 zdôrazňoval D. Cameron potrebu vyriešenia tejto krízy a naštartovanie hospodárskeho rastu v celej EÚ. Britská vláda podporovala záchranné fondy, či už *European Financial Stability Facility* alebo *European Stability Mechanism*. Ako nevyhnutnosť riešenia krízy videl D. Cameron vydávanie európskych dlhopisov a celkovú štrukturálnu reformu eurozóny, ktorá pravdepodobne posilní

nadnárodné inštitúcie, či už Európsku komisiu alebo Európsku Centrálnu banku. Takisto podporuje snahy Európskej komisie vytvoriť bankovú úniu, čo by v prípade problémov banky v členskom štáte mohlo zabrániť šíreniu problému na ďalšie banky. Tiež by to umožnilo vládnym autoritám takejto banke finančne pomôcť. D. Cameron upozornil na to, že Veľká Británia nebude súčasťou ani jednej z týchto iniciatív. Pre nich je dôležité, aby sa naštartoval udržateľný hospodársky rast eurozóny (Gary O'Donoghue 2012). Na summite G8 v roku 2012 v Camp Davide D. Cameron zdôraznil cestu zníženia deficitu a rozpočtovej zodpovednosti ako kľúčové kroky naštartovania ekonomiky v eurozóne. (Urquhart 2012) Ďalším riešením podľa neho bolo rozšírenie finančných kapacít Medzinárodného menového fondu, kde sa ozvali euroskeptici, ktorí nechceli, aby britskí občania doplácali na problémové štáty eurozóny (Donnelly 2014: 25–28; Jokelia 2014: 6–9; Mulholland 2012).

Kľúčovým cieľom D. Camerona pri riešení krízy eurozóny bolo zabezpečiť ochranu svojho finančného centra v City of London. On sa obával, že krajiny, pri riešení krízy eurozóny prijmu nariadenia obmedzujúce finančný trh celej EÚ a nielen krajín eurozóny. Najväčšou hrozbou bola možná snaha o reformnú zmluvu regulujúcu finančný sektor celej EÚ. Veľká Británia sa stavala do pozície ochrancu krajín, ktoré nemajú euro, no primárne sledovala svoje záujmy pri ochrane svojho finančného centra. D. Cameron nechcel, aby prípadné opatrenia typu daň z finančných transakcií platili aj pre britský finančný sektor, ktorý tvorí významnú časť britskej ekonomiky (Watt 2014).

Záver

Táto bakalárska diplomová práca sa zaoberala európskou politikou britského premiéra D. Camerona. Hlavným dôvodom k napísaniu tejto práce bol prejav D. Camerona o budúcnosti Veľkej Británie v EÚ z roku 2013, v ktorom predstavil jej aktuálny postoj k únii. Primárnym cieľom tejto práce bola analýza európskej politiky D. Camerona a zistenie či jeho európska politika má nejaký ucelený koncept, ktorý sa snaží presadzovať alebo je jeho európska politika len výsledkom manévrovania v Konzervatívnej strane, či rozhodnutí o aktuálnych otázkach, ktoré vyplynuli z aktuálneho diania na európskej scéne. Sekundárnym cieľom bolo zistiť či D. Cameron pridal nejaký nový prvok do európskej politiky alebo len pokračuje v zabehanom štýle svojich straníckych predchodcov. Práca odpovedala na výskumnú otázku: *Aký charakter má európska politika Davida Camerona a aké sú jej určujúce faktory?* Celá práca bola časovo ohraničená volebným obdobím D. Camerona 2010–2015 s presahmi do obdobia Konzervatívnej strany v opozícii.

Prvá kapitola je konceptuálna kapitola a autor sa snažil poukázať na špecifické postoje Veľkej Británie k európskej politike a zdroje britského euroskepticizmu. Koncept britskej suverenity má tri formy. Prvou formou je parlamentná suverenita, ktorá spočíva v tom, že parlament je najvyššou inštitúciou a každý právny predpis musí schváliť v legislatívnom konaní. Lenže európske inštitúcie prijali aj právne predpisy, ktoré neboli schválené v britskom parlamente a tu vzniká priestor na posilnenie euroskeptických nálad argumentujúc, že nie sú schválené legitímnou inštitúciou. Druhou formou je suverenita ľudu, ktorú začali euroskeptici akcentovať až v 90. rokoch 20. stor. a súvisí s požadovaním referenda. Treťou dimenziou je ekonomická suverenita, čo znamená nezasahovanie verejnej moci do trhových mechanizmov, súkromného vlastníctva a jednotného trhu. Špecifický postoj, ako sme videli, pri vnímaní britskej identity do značnej miery súvisí s historickým vývojom Veľkej Británie, a to najprv zjednotením Britských ostrovov a potom budovaním koloniálnej ríše. Britská identita je charakteristická rešpektovaním suverenity jedného londýnskeho parlamentu, uznávaním politickej autority a možnosťou ovplyvňovať medzinárodnú politiku a hájením svetového obchodu s voľným trhom. britskej identity, no politici videli v integrácii do európskych štruktúr najmä získanie novej roly pre Veľkú Britániu na medzinárodnej scéne, čo v čase dekolonizácie Britského impéria zásadne ovplyvnilo rozhodovací proces. K posilňovaniu euroskepticizmu mohol prispievať aj charakter stranického systému, kde na základe jednokolového väčšinového volebného systému vznikajú zvyčajne jednofarebné vlády. Euroskeptici sa dostávajú do parlamentu za jednu z dominantných strán, a to buď

Konzervatívnu alebo Labouristickú. Ak majú euroskeptici početné zastúpenie v parlamente, tak to môže spôsobiť obštrukcie pri schvaľovaní európskych právnych predpisov a tiež pridať emócie pri rokovaní o európskych legislatívnych návrhoch.

K euroskepticizmu pravdepodobne tiež môžu prispievať premeny postojov politických elít k európskej integrácii. Najvýraznejšiu zmenu vidieť na začiatku 90. rokov 20. storočia, keď Konzervatívna strana prehodnotila svoju európsku politiku a stala sa euroskeptickou a naopak, euroskeptická Labouristická strana sa stala pro-európskou. Liberálne mediálne prostredie pravdepodobne tiež výrazne prispieva k euroskeptickému postojom tradičným médiám. Noviny cielene upravujú články od svojich spravodajcov v Bruseli, aby dosiahli väčší zisk. Výrazným spôsobom do štýlu písania o Európskej únii zasahuje šéfredaktor novín a ich majiteľ, ktorí sledujú hlavne zisk z predaja. Euroskepticky ladené články sa predávajú viac. Veľkým problémom tradičných médií je tzv. *Murdochov efekt*, ktorý je pomenovaný podľa mediálneho magnáta Ruperta Murdocha. Ten súvisí s politickou angažovanosťou médií, ktoré podporujú jednu z dominantných politických strán a jej politiku, dovtedy, kým z toho plynú výhody a zisk pre majiteľa.

V druhej kapitole sme sa zamerali na vývoj európskej politiky Konzervatívnej strany od roku 1990 po 2005. Sústredili sme sa na európske výzvy, ako je dokončenie eurozóny alebo prijímanie reformných európskych zmlúv. Zdôrazňujeme, že od ratifikácie maastrichtskej zmluvy bola Konzervatívna strana výrazne nejednotná v európskej politike a tiež sa priklonila viac k euroskepticizmu. Kľúčovým momentom tohto obdobia bolo víťazstvo Konzervatívnej strany vo voľbách do EP v roku 1999, čo viedlo k rozhodnutiu predsedu strany W. Haguea, aby celá predvolebná kampaň do britského parlamentu bola postavená na európskej politike a kampani proti menovej únii. I. D. Smith, ktorý bol predsedom Konzervatívnej strany po W. Hagueovi, predstavuje politiku tvrdého euroskepticizmu, čo spôsobilo, že v tomto období boli euroskeptici najsilnejší. Európska politika I. D. Smitha mala jediný dôležitý bod: hovoriť o európskych témach čo najmenej. Uvedomoval si, že európska politika rozdeľuje stranu a spoločnosť a nechcel riskovať štiepenie vo vnútri strany. Predseda strany, ktorý vystriedal I. D. Smitha, M. Howard tiež pokračoval v politike mlčania o európskej politike na verejnosti. Vo svojom programe akcentoval myšlienku flexibilnej EÚ, čo znamená, že štáty by sa rozhodli, v ktorej oblasti politiky sa chcú integrovať. Pre všetkých predsedov Konzervatívnej strany okrem J. Majora je typické využívanie nástroja referenda, ktoré chcú vyvolať pri každej revízií európskych zmlúv.

V tretej kapitole sme popísali a snažili sa analyzovať samotnú európsku politiku D. Camerona vo vládnom období 2010–2015. Rozdelili sme túto kapitolu na dve podkapitoly, pričom prvá sa sústreďuje na pozíciu D. Camerona v Konzervatívnej strane a druhá na samotnú jeho európsku politiku. V celej kapitole boli sledované okruhy ako postoj k Lisabonskej zmluve a dôsledky spôsobené jej ratifikáciou, kríza eurozóny, vytvorenie novej frakcie v EP, postoj k NATO a k EBOP. V európskej obrane vidí D. Cameron primárnu rolu NATO ako garanta bezpečnosti ale vidí potenciál aj v EBOP a to najmä v humanitárnych misiách a v spolupráci polícii.

Ešte v období pred nástupom vlády je viditeľné angažovanie sa euroskeptického krídla, ktoré podporilo D. Camerona ako predsedu, až keď im sľúbil vznik novej frakcie Konzervatívnej strany v EP, čo znamená, že celé volebné obdobie bol odkázaný na ich podporu. Vládne obdobie začínalo snahou D. Camerona o ratifikáciu Lisabonskej zmluvy referendum, keďže sa dostal s Konzervatívnou stranou do vlády po skončení ratifikačného procesu, tak referendum padlo. Odvtedy sme pozorovali sústavné snahy, a to najmä euroskeptického krídla strany, o využitie každej príležitosti na vyvolanie referenda, buď o nových podmienkach členstva v EÚ, alebo o samotnom vystúpení z únie. D. Cameron si uvedomoval, že v dôsledku krízy eurozóny bude pravdepodobne čoskoro potrebné ratifikovať novú zmluvu a to chcel využiť na vyrokovanie lepších podmienok členstva pre Veľkú Britániu. V roku 2011 pri diskusii o doplnení Lisabonskej zmluvy o spresnenie pasáží týkajúcich sa eurozóny, chcel aby za britskú podporu takýchto zmien mohla Veľká Británia nedodržiavať nariadenie o dodržiavaní pracovného času, čo bolo súčasťou sociálnej politiky. Zmeny Lisabonskej zmluvy nakoniec neboli prijaté, práve kvôli tlakom euroskeptického krídla, ktorému nepostačovalo to čo vyrokoval D. Cameron. Báli sa, že zmeny v Lisabonskej zmluve sa budú týkať i nečlenov eurozóny. *Fiškálny kompakt*, ktorý upravoval pravidlá eurozóny D. Cameron nepodporil, lenže tento dokument neupravoval primárne právo EU, čiže sa týka len tých, čo tento dokument podpísali. Pri riešení krízy eurozóny bolo pre D. Camerona najdôležitejšie zachovať nezávislosť britského finančného centra a zabrániť jeho regulácii zo strany EU.

V roku 2013 oživil D. Cameron myšlienku flexibilného členstva v EÚ, čo znamená, že základom integrácie je jednotný trh a v ostatných politikách sa členský štát môže rozhodnúť, či si ponechá v suverénne rozhodovacie právomoci. Toto malo byť súčasťou novo-vyjednaných podmienok členstva, ktoré by boli neskôr potvrdené referendum. Nedá sa s určitosťou hodnotiť úspech D. Camerona pri vyjednávaní o nových podmienkach členstva. Na nátlak sa rozhodol uskutočniť referendum o zotrvaní Veľkej Británie v EÚ a zaviazal sa

ho zorganizovať po parlamentných voľbách v roku 2015, najskôr pravdepodobne v roku 2017. Nie je isté či získa mandát v parlamentných voľbách a či bude úspešný pri vyjednaní nových podmienok členstva. Možno sám referendum odloží, ako to bolo v prípade Lisabonskej zmluvy, pretože sa mu nepodarí vyjednať nové podmienky členstva.

Európska politika D. Camerona je výsledkom manévrovania v Konzervatívnej strane, snahou uspokojiť euroskeptické krídlo strany. S týmto manévrom sú spojené aj jeho pragmatické rozhodnutia, ktoré majú zabrániť štiepeniu Konzervatívnej strany a zabrániť pravdepodobnému odchodu do opozície po parlamentných voľbách v roku 2015, ak by došlo naozaj k štiepeniu strany . Ak by sme sa mali pozrieť na to, či do európskej politiky priniesol nový prvok, ktorým by sa líšil od svojich predchodcov, tak je to možno viac euroskeptickej rétoriky.

Literatúra

Pramene

Cameron, David. 2008. „Crossroads for NATO“ 1. 4. 2008 (online). Dostupné z: <<http://conservative-speeches.sayit.mysociety.org/speech/599672>> (15. 3. 2015)

Cameron, David. 2009. „A Europe policy that people can believe in“ 4. 11. 2009 (online). Dostupné z: <<http://conservative-speeches.sayit.mysociety.org/speech/601249>> (15. 3. 2015)

Cameron, David. 2013. „David Cameron's EU speech - full text: Full text of the prime minister's speech about his plans for a referendum on British membership of the European Union“ *The Guardian*, 23. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2013/jan/23/david-cameron-eu-speech-referendum>> (15. 2. 2015)

Cameron, David. 2014. „David Cameron: the EU is not working and we will change it“ *The Telegraph*, 15. 3. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/10700644/David-Cameron-the-EU-is-not-working-and-we-will-change-it.html>> (15. 3. 2015)

Hague, William. 1998. „Leader's speech, Bournemouth 1998“ (online). Dostupné z: <<http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=144>> (10. 3. 2015)

Howard, Michael. 2003. „Speech on Europe & the World“ (online). Dostupné z: <<http://www.totalpolitics.com/speeches/europe/european-union-general/33638/speech-on-europe-and-the-world.thtml>> (12. 3. 2015)

Howard, Michael. 2004. „Full text: Michael Howard's speech on Europe“ (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2004/feb/12/conservatives.uk>> (12. 3. 2015)

Howard, Michael. 2005. „Leader's speech, Blackpool 2005“ (online). Dostupné z: <<http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=1>> (12. 3. 2015)

Konzervatívna strana. 2009. *Vote for Change (European Election Manifesto)*. Londýn.

Major, John. 1992. „Mr Major's Speech to the 1992 Conservative Party Conference“ (online). Dostupné z: <<http://www.johnmajor.co.uk/page1208.html>> (10. 3. 2015)

Major, John. 1997. „The Leader's Speech, Blackpool 1997“ (online). Dostupné z: <<http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=143>> (10. 3. 2015)

Smith, Iain Duncan. 2001. „Full text: Iain Duncan Smith's acceptance speech“ *The Guradian*, 14. 9. 2001 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2001/sep/14/conservatives.uk1>> (12. 3. 2015)

Smith, Iain Duncan. 2002. „Full text: Iain Duncan Smith' statement“ *The Guardian*, 5. 11. 2002 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2002/nov/05/conservatives.uk3>> (12. 3. 2015)

Thatcher, Margaret. 1988. „Speech to the College of Europe“ (online). Dostupné z: <<http://www.margaretthatcher.org/document/107332>> (10. 3. 2015)

Literatúra

Alderman Keit. 1998. „The Conservative Party Leadership Election of 1997.“ *Parliamentary Affairs* 51 (1), 1–16.

Allen, David. 2005. „The United Kingdom: A Europeanized Government in a non-Europeanized polity.“ Pp. 119–141 in Simon Bulmer, Christian Lequesne (eds.). *The Member States of the European Union*. New York: Oxford University Press.

Anderson, Peter J. 2004. „A Flag of Convenience? Discourse and Motivations of the London- Based Eurosceptic Press.“ Pp. 151–170 in Robert Harmsen, Menno Spiering (eds.). *European Studies– Euroscepticism Party Politics, National Identity and European Integration*. Amsterdam: Rodopi.

Aspinwall Mark. 2003. „Britain and Europe: some alternative economic tests.“ *The Political Quarterly* 74 (2), 146–157.

Aspinwall, Mark. 2000. „Structuring Europe: Powersharing & British Preferences on European Integration.“ *Political Studies* 48 (3), 415–444.

Baker, David, Philippa Sherrington. 2004. „Britain and Europe: Europe and/or America.“ *Parliamentary Affairs* 57 (2), 347–365.

Baker, David. 2001. „Britain and Europe: The Argument Continues“ *Parliamentary Affairs* (54) 2, 276–288.

Baker, David. 2002. „Britain and Europe: More Blood on the Euro-Carpet.“ *Parliamentary Affairs* 55 (2), 317–330.

Bale, Tim. 2006. „Between a Soft and a Hard Place? The Conservative Party, Valence Politics and the Need for a New Eurorealism.“ *Parliamentary Affairs* 59 (3), 385–400.

Bale, Tim. 2010. *The Conservative Party from Thatcher to Cameron*. Cambridge: Polity Press.

BBC. 1997. „Europe Issue Haunts Tories Again“ BBC, (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/news/07/0704/brittan.shtml>> (10. 3. 2015)

BBC. 1997. „Hague Demands Referendum on Amsterdam“ BBC, (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/news/06/0627/hague.shtml>> (10. 3. 2015)

BBC. 2001. „Duncan Smith elected Tory leader“ BBC, 13. 9. 2001 (online). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1542554.stm> (12. 3. 2015)

Brown, Colin. 1992. „Maastricht: Tory whips target 70 treaty rebels: Westminster disaffection“ *The Independent*, 3. 10. 1992 (online). Dostupné z: <<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/maastricht-tory-whips-target-70-treaty-rebels-westminster-disaffection-1555076.html>> (10. 3. 2015)

Cooper, Robert. 2012. „Britain and Europe.“ *International Affairs* 88 (6), 1191–1203.

Crowson Nicolas J. 2007. *The Conservative Party and European Integration since 1945*. Abingdon, Oxon: Routledge.

Daddow, Oliver J. 2006. „Eurocepticism and the Culture of the Discipline of History.“ *Review of International Studies* 32 (2), 309–328.

Daddow, Oliver J. 2012. „The UK Media and Europe: from Permissive Consensus to Destructive Disent.“ *International Affairs* 88 (6), 459–488.

Daddow, Oliver, Pauline, Schnapper. 2013. „Liberal intervention in the foreign policy thinking of Tony Blair and David Cameron.“ *Cambridge Review of International Affairs* 26 (2): 330–349.

Deborah, Summers. 2009. „David Cameron admits Lisbon treaty referendum campaign is over“ *The Guardian*, 4. 11. 2009 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2009/nov/04/david-cameron-referendum-campaign-over>> (15. 3. 2015)

Dinan, Desmond. 1994. *Ever Closer Union? An Introduction to the European Community*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Donnelly, Brendan. 2014. „2014 Will Bring Challenges for David Cameron’s European Policy.“ *The Polish Quarterly of International Affairs* 10 (1): 17–30.

Evans, Stephen. 2008. „Consigning its Past to History? David Cameron and the Conservative Party“ *Parliamentary Affairs* 61 (2): 291–314.

Evans, Stephens. 2010. „Mother’s Boy: David Cameron and Margaret Thatcher.“ *The British Journal of Politics and International Relations* 12 (3): 325–343.

Finlayson, Alan. 2007. „Making sense of David Cameron.“ *Public Policy Research* 14 (1): 3–10.

Flood, Chris. 2009. „Dimensions of Euroscepticism.“ *Journal of Common Market Studies* 47 (4), 911–917.

Forster, Anthony. 2002. *Euroscepticism in Contemporary British Politics*. London: Routledge.

George, Stephen. 1994. *An Awkward Partner Britain in the European Community*. New York: Oxford University Press.

George, Stephen. 1998. „The Intellectual Debate in Britain on the European Union“ *Groupement d'etudes et de recherrches notre Europe* 1–24.

George, Stephen. 2000. „Britain: Anatomy of a Eurosceptic State.“ *European Integration* 22 (1), 15–33.

Gifford, Chris. 2006. „The rise of post-imperial populism: The case of right-wing Eurosceptic Britain.“ *European Journal of Political Research* 45 (5): 851–869.

Gifford, Chris. 2008. *The Making of Eurosceptic Britain Identity and Economy in a Post-Imperial State*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.

Gifford, Chris. 2010. „The UK and the European Union: Dimensions of Sovereignty and the problem of Eurosceptic Britishness.“ *Parliamentary Affairs* 63 (2), 321–338.

Gostynska, Agata. 2012. „The Fiscal Compact and European Union Economic Governance: An Institutional and Legal Assessment.“ *The Polish Quarterly of International Affairs* 21 (2): 27–45.

Grant, Charles. 2008. „Why is Britain eurosceptic?“ *Centre for European Reform*, 1–8.

Grant, Charles. 2013. „Cameron's European gamble is a losing proposition“ *Centre for European Reform*, 17. 12. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.cer.org.uk/in-the-press/camerons-european-gamble-losing-proposition>> (15. 3. 2015)

Green, Jane. 2010. „Strategic Recovery? The Conservatives under David Cameron.“ *Parliamentary Affairs* 63 (4): 667–688.

Griffiths, Simon. 2011. „The retreat of the state.“ *Public Policy Research* 18 (1): 23–29.

Griffiths, Simon. 2014. „What was Progressive in Progressive Conservatism?“ *Political Studies Review* 12 (1): 29–40.

Heppell, Timothy, Michael Hill. 2009. „Transcending Thatcherism? Ideology and the Conservative Party Leadership Mandate of David Cameron.“ *The Political Quarterly* 80 (3): 388–399.

Heppell, Timothy, Michael, Hill. 2008. „The Conservative Party Leadership Election of 1997: An Analysis of the Voting Motivations of Conservative Parliamentarians.“ *British Politics* 3 (1), 63–91.

Hitchens, Peter. 2010. *The Cameron Delusion*. London: Continuum US.

Holmes, Martin. 1997. „John Major and Europe: The Failure of the Policy 1990–1997“ *The Bruges Group*, 1. 5. 1997 (online). Dostupné z: <<http://www.brugesgroup.com/eu/john-major-and-europe-the-failure-of-a-policy-1990-7.htm?xp=paper>> (10. 3. 2015)

Holmes, Martin. 2000. „William Hague’s European Policy“ *The Bruges Group*, 24. 3. 1997 (online). Dostupné z: <<http://www.brugesgroup.com/eu/william-hague-european-policy.html?keyword=23>> (10. 3. 2015)

Honeyman, Victoria. 2009. „David Cameron and Foreign and International Policy.“ Pp. 170–186 in Simon Lee, Matt Beech (eds.). *Conservatives Under David Cameron Built to Last?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Hooghe Liesbet. 2007. „What Drives Euroscepticism?: Party- Public Cueing, Ideology and Strategic Opportunity.“ *European Union Politics* 8 (1), 1219–1236.

Hooghe, Liesbet, Gary, Marks. 2004. „Does Identity or Economic Rationality Drive Public Opinion on European Integration?“ *Political Science and Politics* 37 (3), 415–420.

Hooghe, Liesbet, Gary, Marks. 2007. „Sources of euroscepticism.“ *Acta politica* 42: 119–127.

Ingle, Stephen. 2002. „Politics: The Year that promised Little and Delivered.“ *Parliamentary Affairs* 55 (2), 203–218.

Inman, Phillip. 2012. „Black Wednesday 20 years on: how the days unfolded“ *The Guardian*, 13. 9. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/business/2012/sep/13/black-wednesday-20-years-pound-erm>> (1. 4. 2015)

Jarvis, Dan. 2012. „Cameron is doing defence and security on the cheap. Will he get away with it?“ *The Guardian*, 5. 7. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/uk/2012/jul/05/cameron-defence-security-cheap-britain>> (15. 3. 2015)

Jokela, Juha. 2013. „David Cameron’s European Policy.“ *The European Union research programme The Finnish Institute of International Affairs* 1–9.

Kaniok Petr. 2009. „Party Based Euroscepticism: Opposing the Commission or the European Integration?“ *Contemporary European Studies* 4 (2), 25–45.

Kirkup, James. 2009. „David Cameron to tell voters: no vote on Lisbon Treaty“ *The Telegraph*, 2. 11. 2009 (online). Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/6488240/David-Cameron-to-tell-voters-no-vote-on-Lisbon-Treaty.html>> (15. 3. 2015)

Lansdale, David. 2009. „Consevative Defence and Security Policy under David Cameron.“ Pp. 151–169 in Simon Lee, Matt Beech (eds.). *Conservatives Under David Cameron Built to Last?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lord Windlesham. 2007. „Britain and the European Constitution.“ *Parliamentary Affairs* 60 (1), 102–110.

Lynch, Philip, Richard, Whitaker. 2008 „A Loveless Marriage: The Conservatives and the European People's Party.“ *Parliamentary Affairs* 61 (1).

Lynch, Philip. 2009. „The Conservatives and the European Union: The Lull Before the Storm?“ Pp. 187–207 in Simon Lee, Matt Beech (eds.). *Conservatives Under David Cameron Built to Last?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lynch, Philip. 2011. „The Con- Lib Agenda for Europe.“ Pp. 218–231 in Simon Lee, Matt Beech (eds.). *The Cameron-Clegg Government Coalition Politics in an Age of Austerity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Marsden, Chris. 2011. „Divisions at European Union summit on Libyan intervention“ *World Socialist Website*, 13. 4. 2011. (online). Dostupné z: <<http://www.wsws.org/en/articles/2011/04/liby-a13.html>> (15. 3. 2015)

Mason, Rowena. 2015. „Cameron hints at early referendum on Britain's EU membership“ *The Guardian*, 4. 1. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2015/jan/04/cameron-early-referendum-britain-eu-membership>> (15. 3. 2015)

Menon, Anand. 2003. „Britain and the Convention on the Future of Europe.“ *International Affairs* 79 (5), 963–978.

Mulholland, Helene. 2011. „Osborne: Solving eurozone crisis would be 'biggest boost' to UK economy“ *The Guardian*, 3. 10. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2011/oct/03/osborne-eurozone-crisis-uk-economy>> (15. 3. 2015)

Nugent, Neill, Janet, Mather. 2006. „The United Kingdom: Critical Friend and Awkward Partner?“ Pp. 129–150 in Eleanor E. Zeff, Ellen B. Pirro (eds.). *The European Union and the Member States*. London: Lynne Rienner Publishers.

O'Donnell, Marina Clara. 2011. „Britain's colalition government and EU defence cooperation: undermining British interests.“ *International Affairs* 87 (2): 419–433).

Reeves, Richard. 2008. „This is David Cameron.“ *Public Policy Research* 15 (2): 63–67).

Seldon, Anthony, Peter Snowdon. 2005. „The Conservative Campaign.“ *Parliamentary affairs* 58 (4), 725–742.

Schmidt, Vivien A. 2006. „Adapting to Europe: Is It Harder for Britain?“ *The British Journal of Politics & International Relations* 8 (1), 15–33.

Smith, Goeffrey. 1992. „Britain in the New Europe“ *Foreign Affairs*, (online). Dostupné z: <<http://www.foreignaffairs.com/articles/48218/geoffrey-smith/britain-in-the-new-europe>> (10. 3. 2015)

Spicer, Michael. 2011. „The Maastricht Treaty“ *Total Politics*, 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.totalpolitics.com/print/148432/the-maastricht-treaty.html>> (10. 3. 2015)

Spiering, Menno. 2004. „British euroscepticism.“ Pp. 127–149 in Robert Harmsen, Menno Spiering (eds.). *European Studies– Euroscepticism Party Politics, National Identity and European Integration*. Amsterdam: Rodopi.

Stanley, Luke. 2014. „All hail the Euro-sceptic heroes of the Maastricht Treaty rebellion“ *Policy Review*, (online). Dostupné z: <<http://www.policyreview.eu/all-hail-the-euro-sceptic-heroes-of-the-maastricht-treaty-rebellion/>> (10. 3. 2015)

Stratton, Allegra. 2009. „Eurosceptics warn Cameron not to drop Lisbon treaty referendum“ *The Guardian*, 2. 11. 2009 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2009/nov/02/cameron-lisbon-treaty-referendum-czech>> (15. 3. 2015)

Swatridge Colin. 2003. „Europe and the British Press.“ *European Integration Studies* 2 (2), 39–43.

Sychra, Zdeněk. 2001. „První rozšíření: Velká Británie, Irsko, Dánsko.“ Pp. 22–43 in Petr Fiala, Markéta Pitrová (eds.). *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Taggart, Paul, Aleks, Szczerbiak. 2003. „Theorising Party-Based Euroscepticism: problems of Definition, Measurement and Causality.“ *Sussex European Institute* 1–27.

Taggart, Paul, Aleks, Szczerbiak. 2013. „Coming in from the Cold? Euroscepticism, Government Participation and party Positions on Europe.“ *Journal of Common Market Studies* 51 (1), 17–37.

The Economist. 1997. „Hague’s coup” *The Economist*, 12. 6. 1997 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/91309>> (10. 3. 2015)

The Economist. 1997. „Who will steer the Titanic?” *The Economist*, 6. 11. 1997 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/105538>> (10. 3. 2015)

The Economist. 1999. „This time it matters“ *The Economist*, 3. 6. 1999 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/210256>> (10. 3. 2015)

The Economist. 1999. „Where now for Europe’s Right?” *The Economist*, 21. 1. 1999 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/182900>> (10. 3. 2015)

The Economist. 2001. „It has to be Ken“ *The Economist*, 19. 7. 2001 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/702394>> (12. 3. 2015)

The Economist. 2001. „The battle for the Tory party“ *The Economist*, 19. 7. 2001 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/701312>> (12. 3. 2015)

The Economist. 2003. „Neither in nor out“ *The Economist*, 3. 7. 2003 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/1897641>> (12. 3. 2015)

The Economist. 2003. „Now for the hard part“ *The Economist*, 30. 10. 2003 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/2173557>> (12. 3. 2015)

The Economist. 2004. „Howard’s way“ *The Economist*, 4. 3. 2004 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/2479765>> (12. 3. 2015)

Traynor, Ian, Nicholas Watt, David Gow, Patrick Wintour. 2011. „David Cameron blocks EU treaty with veto, casting Britain adrift in Europe“ *The Guardian*, 9. 12. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2011/dec/09/david-cameron-blocks-eu-treaty>> (15. 3. 2015)

Usherwood, Simon, Nick, Startin. 2013. „Euroscepticism as a Persistent Phenomenon.“ *Journal of Common Market Studies* 51 (1), 1–16.

Veber, Václav. 2012. *Dějiny sjednocené Evropy*. Praha. Nakladatelství Lidové noviny.

Watt, Nicholas, Patrick Wintour. 2011. „Tory Eurosceptics gear up for a fight on regaining powers from EU“ *The Guardian*, 7. 12. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/business/2011/dec/07/tory-right-eu-european-union>> (15. 3. 2015)

Watt, Nicholas. 2011. „Eurozone crisis: Cameron and Merkel agree framework for EU negotiations“ *The Guardian*, 20. 11. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/business/2011/nov/20/cameron-merkel-working-time-directive>> (15. 3. 2015)

Watt, Nicholas. 2012. „David Cameron hints at EU referendum amid eurozone crisis“ *The Guardian*, 28. 9. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2012/sep/28/david-cameron-referendum-euro-crisis>> (15. 3. 2015)

Watt, Nicholas. 2014. „David Cameron to demand EU treaty reform to 'save' City of London“ *The Guardian*, 15. 1. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2014/jan/15/cameron-to-demand-eu-treaty-reform>> (15. 3. 2015)

Wellings, Ben, Helen, Baxendale. 2015. „Euro scepticism and the Anglosphere: Traditions and Dilemmas in Contemporary English Nationalism.“ *Journal of Common Market Studies* 53 (1), 123–139.

Wellings, Ben. 2007. „Rump Britain: Englishness and Britishness, 1992–2001.“ *National Identities* 9 (4), 395–412.

Wellings, Ben. 2010. „Losing the peace: Euro scepticism and the foundations of contemporary English nationalism.“ *Nations and Nationalism* 16 (3), 488–505.

Wellings, Ben. 2014. „European Integration and the End of an Imperial Consciousness in Britain.“ *Australian Journal of politics & History* 60 (1), 93–109.

Williams, Steve, Peter, Scott. 2011. „The Nature of Conservative Party Modernisation Under David Cameron: The Trajectory of Employment Relations Policy.“ *Parliamentary Affairs* 64 (3).

Wintour, Patrick, Nicholas Watt. 2011. „David Cameron's Libyan war: why the PM felt Gaddafi had to be stopped“ *The Guardian*, 2. 10. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/politics/2011/oct/02/david-cameron-libyan-war-analysis>> (15. 3. 2015)

Wintour, Patrick. 2011. „Eurozone crisis gives Britain a chance to redraw EU, says David Cameron“ *The Guardian*, 14. 11. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/business/2011/nov/14/eurozone-crisis-britain-david-cameron>> (15. 3. 2015)

Young, John W. 1993. *Britain and European Unity, 1945–1992*. London: The Macmillan Press LTD.

Abstrakt

Táto bakalárska práca je jedno- prípadovou štúdiou, ktorá sa snaží analyzovať európsku politiku súčasného britského premiéra Davida Camerona. Ako určitý základ práce môžeme považovať prvú kapitolu, ktorá identifikuje zdroje britského euroskepticizmu. Druhá kapitola popisuje vývoj európskej politiky britskej Konzervatívnej strany v období 13 rokov v opozícii. Táto kapitola má určiť východiská európskej politiky Davida Camerona. Primárnym cieľom je analyzovať európsku politiku Davida Camerona a zistiť, aké sú jej určujúce faktory. Snažíme sa prísť na to, či jeho politika predstavuje ucelený koncept, alebo je len výsledkom pragmatického rozhodovania. Sekundárnym cieľom je zistiť, či David Cameron pridal do svojej európskej politiky nový prvok, alebo len pokračuje v zaužívanom štýle politiky svojich straníckych predchodcov.

Kľúčové slová: David Cameron, Veľká Británia, európska integrácia, Európska únia, európska politika

Abstract

This Bachelor Thesis is a single-case study analysing European policy of the current British Prime Minister David Cameron. As a basis we can consider the first chapter which approaches to identify sources of the British euroscepticism. The second chapter interpretes the evolution of the European policy of the British Conservative Party in the 13-year-period in opposition. This chapter has got to determine startings of David Cameron's European policy. The primary aim of this Bachelor thesis is to identify the character of Cameron's European policy and the factors that determine it. We are attempting at identifying whether his policy represents a comprehensive concept or it is just a result of pragmatic decision-making process. The secondary aim is to notice any new element David Cameron added to his European policy or, stating whether he has just been keeping the customary style of his party predecessors.

Key words: David Cameron, The Great Britain, European integration, European Union, European policy